

# DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

**Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.**

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltenek.

Egyes szám ára 30 fillér.

**Az előfizetési és hirdetési pénzek** a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

## Az iskolai év végén.

Ismét végére jutottunk egy iskolai évnek. Itt tehát az ideje, hogy a lefolyt év eredményeit számba vegyük.

Még szét sem bocsátottuk növendékeinket és már is hallatszanak az elégedetlenségnek a hangjai mindazok részéről, a kik vagy gyermekeik révén, vagy pedig más okból érdeklődnek az iskola munkája iránt. Mert hiába is tagadnánk, napnál világosabb, hogy a középiskolai oktatásban sok baj van. A baj ott kezdődik, hogy *sokan tódulnak a tanulói pályára olyanok, kik nem odavalók.* Ezekből lehetne igen jó kereskedő, vagy iparos, de hiába, még a demokratikus szellem is, — melylyel pedig némelyek eldicsekszenek, — lenézi ezeket a pályákat. Összesen 58,022 tanuló iratkozott be a középiskolákba az 1899/900-ik iskolai évben és hogy igen sok volt köztük olyan, kinek más életpályán lett volna inkább a helye; eléggé bizonyítja az a tény, hogy összesen 12,901 bukott el közülök egy vagy több tantárgyból, tehát éppen 28.5% a bukottak száma.

Hát arról mit szóljunk, hogy ugyancsak az 1899/900-ik iskolai évben az érettségi vizsgára összesen 3823 tanuló jelentkezett és ezek közül csak 3143 lett érett, 680 pedig elbukott, tehát 18% a bukottak száma. Ez már nagyobb baj. Pedig, — tudjuk nagyon jól, — hogy ugy a szülék, mint a tanulók a „tisztességes család nem véték“ jeligéje alatt együtt szövetkezve mindent elkövettek a veszedelem elhárítására. Hogy azután ez a tanulók jellemét mennyire erős próbára teszi, arra gyönyörű példa egyik gymnasium tanulóinak „szent fogadalma“, mely az érettségi írásbeli tételeknek zártörés útján való „megkerítésével“ és sok tanuló egész jövőjének tönkretételével végződött.

Annyi bizonyos, hogy sok gyenge tanuló

van a középiskolákban, de legyünk igazságosak és valljuk meg őszintén, hogy a *baj legfőbb oka vizsgálati rendszerünkben és a tanterv tulzott követeléseiben rejlik.* Ma már alig van tanár, ki állítani merné, hogy tulterhelés nincs a középiskolákban. Tény, hogy a tananyag és ezzel együtt a tankönyvek terjedelme is folytonosan növekedik, úgy hogy azt a növendékek nem képesek feldolgozni. Vajjon nem jellemző-e az a minapi eset, hogy egy tanár kimutatta röpiratában, hogy a földrajzi tankönyvek igen magasfoku ismereteket követelnek meg a 10—12 éves tanítványoktól és erre válaszolt egy másik tanár azzal, hogy bebizonyította, miszerint az előbbi röpirat szerzőjének a könyve is rosz. Az előbbi röpirat szerzőjének amaz állítását azonban, hogy tulságos sokat követelünk tanítványainktól, egy szóval sem kísérelte megcáfolni. És pedig nemcsak a földrajzból vannak tulterhelve a növendékek, hanem minden tantárgyból. Pedig helyesebb volna keveset, de alaposan tanítani. Ha tankerületünk ebben a szellemben fog átalakíttatni, én hiszem, hogy több ismeretet fognak növendékeink elsajátítani, mint a menyire most képesek.

A mi a hazai középiskoláink szellemét illeti, *igen sok intézetünkben kóros jelenségeket láthatunk.* Olyan szellemet akar a tanárság egy része (nem református iskolákról van szó) ifjuságunk szívébe oltani, a mely mindig a felvilágosodás ellensége volt. Sajnos, a *klerikalismus már beférközött több középiskolába és folytatja ott aknamunkáját, megmételtyezve az ifjuságnak mindenre fogékony és hajlandó lelkét.*

*Ezért tesznek napjainkban nagy szolgálatot református iskoláink nemcsak a református egyháznak, de az egész magyarságnak is, mert én hiszem, hogy református iskoláinkba ez a szellem sohasem fog beférközni.*

Ilyen körülmények közt azonban *nagyon érezzük a valódi református szellemű tanárképzés hiányait, pedig arra éppen most volna nagy szükségünk.* Nagyon erős jellemre van szüksége a jövő tanári nemzedéknek, hogy hű maradjon a református egyház tradícióihoz, a mikor olyan egyetemen kénytelen szerezni ismereteit, a hol a „keresztes vitézek“ botokkal felfegyverkezve indulnak hódító utra, a magyar tudomány nagyobb dicsőségére és a mely egyetemen a klerikalizmus nem áttolja a szabadon gondolkozó tanárok ellen magas rangu pártfogók biztatása és támogatása mellett hajszát indítani.

Őseink még a XVI—XVII—XVIII. század folyamán könnyen megoldották a református szellemű tanárképzés szellemét. Tanulmányaikat Debrecenben vagy Sárospatakon elvégzett deákok kimentek rektóriákra, a hol tulajdonképpen a mai középiskolai oktatás munkáját végezték a pártikulákban. Ide magukkal vitték az anya iskola módszerét, tantervét, de egyúttal a hamisítatlan református szellemet is. A derekabbak külföldről hazajöve, az anyaiskola tanáraivá lettek. No de az újabb kor már állami oklevelet követel.

Van azonban valami nagy erő a református egyház ama tradíciójában, mely napjainkban is él és működik. Jelen református tanári nemzedékünk jó része mindössze gymnasiumait végezte református iskolában, vagy talán még azt sem,

egyetemi tanulmányait állami intézetben végezte és ilyen előiskola után lépett a református egyház szolgálatába.

És ime, a református öntudat mégis él és működik ezekben is! Különben a református tanárok nem jöttek volna rá arra, hogy nekik vannak specialis érdekeik, melyeket csak külön egyesület útján oldhatnak meg. És ez az egyesület, az Orsz. Ref. Tanáregyesület tevékenységének súlypontját arra fekteti már működésének megkezdésekor, hogy református szellemű tanácsokkal igyekszik ellátni iskoláinkat. *Ennek a református gymnasiumi tanárságnak a szellemét, különösen napjainkban az egyházi élet egész vonalán fellendülő protestáns hitbuzgóság korában, én nem féltsem és hiszem, hogy egyházához ragaszkodó és evangéliumi szellemtől áthatott nemzedék lesz az, mely kezei közül kikerül!*

Barcsa János.

## TANÜGY.

### Református népiskolák.

#### IV.

Fejlődésre nem képes intézmények sorsa ugyanaz, mint az élet végére jutott embereké, — elmúlnak, elenyésznek, hogy helyet adjanak már, — az emberi haladást jobban szolgáló intézményeknek.

## TÁRCA.

### EMLEKEZET.

(Az egri Dobray István és hitvese Horváth Kovács Zsuzsanna énekkari alapítók emlékére rendezett összejövetelen, Dr. Erdős József felügyelőtanár által mondott beszéd. 1902. máj. 22.)

Mielőtt e mármár végéhez érő tanévre szólólag, bezárulnának mögöttünk a tudományok e szentelt csarnokának ajtai, tisztünkhöz méltóan gyűjtsuk meg még ismét az áldó emlékezet szövétnekét, énekkari nemes Ifjuság! Hiszen az emlékezet világánál mindig tanulságos és hű másolatokban jelennek meg előttünk a múltnak eseményei és tényei, a melyek különben nyomtalanul tűnnének tova a feledés homályába. Am az ifjú lélek és a fogékonny kedély, még az avar terek egyhangúságában és a tar sziklák telőin is talál eszmélődésre hangoló képet, tárgyat, gondolatot: mennyivel inkább hevül a kebel s fokozódik a tetterő, ha nagy, nemes dicső lelkekre tekinthetünk s ha önzetlen áldozatokról, fenkölt gondolkozásu jölteveökről hallhatunk. És ilyen példákat, ilyen tetteket — Istennek hála — nagy számban tud felmutatni közelebből e mi főiskolánk, melynek minden épületköve s alkotó része, a magyar haza-

fiui lelkesedés és az evangéliumi keresztyén hitbuzgóság egy egy beszélő bizonyosága.

Ama hamvaikban is ható, hithű elődeink ide hordták és halomra rakták áldozati filléreiket a jótékony oltárára s így szilárdították a jövő idők alkotásai számára a fundamentomot; így lettek magok is megannyi élő kövei ennek a szellemerkölcsi, lelki háznak, melynek tüzhelye mellett nemzedékről nemzedékre oly sok szegény bőséget, annyi elhagyatott menedéket és számtalan árva vigasztalást, gyámolt, buzdítást talált és talál még véghetetlen időkre. Nemes tetteik nem a hivalkodó dicsvágy, de a tiszta, önzetlen szeretet forrásából fakadtak és szívöket lelköket az a tudat hatotta át, hogy a nemzet, a melynek e hon szent földjén való letelepedésében és keresztyénné levésében Isten gondviselő, örökös irgalma dicsőült meg, csakis hű fiainak lankadatlan munkássága, kitartó küzdelme és maradandó becsü alkotásai által biztosíthatja jövőbeli fenmaradását s viszont az egyház, a melynek a világosság, szabadság és igazság diadaláért való nemes harc a hivatása, egyedül tagjainak hitbuzgósága, erényei és szeretetművei révén nyerheti el az utókor elismerésének pálmáját s a mindenség Urának esedezve remélt áldását.

Igy hát ilyen derék, nagy ősök nyomdokaiba lépni, ilyen nemes apáknak és gondos hű anyáknak utódai lenni, valóban öröm, büszkeség dicsőség; viszont az ő áldott emlékezetöket időről időre kegyelettel felújítani s halántékukat a hódolat, tisztelet, hála babérjaival övezni, gyermeki szent kötelesség!

Ha a református egyház, akár autonomikus kormányzati rendszerét, akár belső életének fejlődését tekintve nem tudott volna a korszellemmel lépést tartani, ha nem lett volna mindég új, egészséges eszméje a felvilágosodás, az igazság, erény, a szabadság felé vezető nagy uton az emberi jobb lelkek felpozíciójára: akkor már régen az emlékezet hantjai alatt nyugodnának mint tényező nem számítana az emberiség történetében.

De hát éppen az volt a szerencséje, hogy vezérfénye soha el nem halványult, hanem mindég intenzív erővel tört utat magának, valahányszor az emberi jobb lelkek sovárogták az igazságot s keresték a valódi szabadsághoz vezető ösvényeket.

A magyar protestantizmus még ezek felett, a nemzeti állam sajátságos és sokszor szomorú helyzetével egygyé forrva, oly szolgálatokra és áldozatokra hivatott el, melyek őt első rendű tényezővé szentelték a magyarság fentmaradásának, az alkotmányosság megőrzésének rengeteg küzdelmeiben.

Ez a dicsősége elvülhetlen s mint történelmi tény le nem tagadható.

Azonban — ismerjük el, — más volt az, és más a mai politikai szereplés. A mostani politikai pártélet dülési becsempésztetvén az egyetemes egyház testébe, megbontották a benső egységet, megbénították azt a köztevékenységet, mely a protest. illetve közelebből a református egyház életében soha nagyobb szerepet nem volt volna betöltendő, mint éppen a közelebb elmúlt három évtizedben.

Egy új határvonalhoz ért a fejlődésre képes szent intézmény, melyen túl egy más ígérlet — földjének partjai csillámlottak, de ehez a földhöz csak önerőnkön, — egyetértés, kitartó munka és egymásért hozott áldozatok árán lehetett eljutni.

És most, úgy tetszik nekem, nemes Ifjuság! mintha amaz idvezült lelkek fényes fellege venne körül bennünket itt e szent falak között, hol a jótékony és hála géniuszai oly gyakran találkoztak már s bizonyára találkozni fognak még ezután is. Úgy tetszik nekem, mintha ez alkalommal, midőn első ízben emlékeztünk meg néhai *egri Dobray István* és neje *Horváth Kovács Zsuzsanna* áldozatkészségéről, melyet énekarunk iránt tanúsítottak: e megemlékezésünkkel egyrészt a hálás kegyeletnek adunk bár szerény de őszinte kifejezést, másrészt azonban önmagunkat és az utána következő nemzedékeket is buzdítjuk arra, hogy éretnél maradandóbb alkotások felmutatására törekedjenek s e törekvésükben állhatatosak, buzgók, magyarok és keresztények legyenek.

Igen! mi megnyitjuk szánkat és hálás szívből áradó érzelmeinket kiöntjük dalban, mint a hogy azt tenni tanultuk, megszoktuk s mint a hogy az lelkünknek valóban jól esik. Teszszük ezt kész szívvel és azért is, mert nem akarjuk, hogy akár mellőzéssel, akár szótlanlansággal, a háládatlanság bűnébe essünk; nem akarjuk, hogy bennünket a világ azok közül valóknak tekintsen, kik ügyet sem vetnek jöltevőikre, sőt elfeledkeznek az előismerés, tisztelet, becsülés és hálás megemlékezés nyilvánításáról s így a múlt iránt való érzéketlenségökkel jobb jövőre érdemtelennékné bizonyulnak. Távol, végképen távol legyen tőlünk ez a sujtó átok s ez a lealázó bélyeg! A mi szívünk átérezzi s értelmünk fel tudja fogni, mivel tartozik e főiskola

Hol voltak ezek? . . . Hol csillámlott fel egy biztosan világitó *vezéreszme*?

Senki sem látott vagy legalább nem akart komolyan nézni a jövőbe, nem akarta érezni, hogy belső fejlődésre van szükségünk, önerőnknek izmosítása a fő feladat, — hogy az egyház nem elégszik meg többé azzal a táplálékkal, melyet a százados gyakorlat sablonná tett, a megcsontosodott mozdíthatatlanság pedig elég kényelmesnek ismert fel.

Köztevékenységünk a külső keretek opportunus átalakítására szorított, melyek lehetnek időszerűleg jók és alkalmasak, de a tulajdonképpeni református szellem követelésének kielégítésére nem szolgálhatnak.

A reformatio lényege időről-időre mást követel, egyéb, és pedig nagyobb horderejű kérdések megoldását tüzi ki célul.

Igy történt aztán, hogy a református egyház életfeltételéhez tartozó hatalmas intézmény, — az iskola szabad sorsára hagyatott, — egy frázissal, — mely lényegében jelentőségteljes volna ugyan, — köttetett csupán az egyház testéhez.

Azt elértük, hogy az alkalmazkodás politikája mellett, a mi népiskoláink éppen olyan enciklopedikus intézményekké fejlődtek, mint az állami iskolák, de maga, a reform. közszellem ápolása kicsiny helyre szorult, szerényen meghúzódott, (ha ugyan helylyel-közzel ki nem dobatott), hiszen vallásitanításra is alig birtunk 3—4 órát kiszorítani a reform. iskolákban. Ezt is csak osztott iskolákra mondhatjuk, mert osztatlan iskolákban 2 óra sem jut osztályonként.

Miképp legyenek hát ezek valóban református iskolák?

Én azt hiszem, az 1790/91-iki törvények sokkal több és az egészséges életfejlődésre hatalmasabb jogokat biztosítanak nekünk, mint a mennyit és a miképpen felhasználtuk mi újabb időben iskoláink igazgatása, a

minden egyes tagja az alapítók emlékének s éppen ez az érzélem, ez a tudat indokolja e mi jelenlegi ének-kari alkalmi összejövételünk s emlékünnepegyünk tartását.

Szálljon hát ajkaitokról jó illatú tömjénfüstként magasztos háláának a Mindenható trónja elé; „hirdesétek dicséretét és minden jótéteményét s beszéljétek a nép előtt nagy csodáit, melyeket tett” nemzetünkön, hazánkon, őseinken, egyházunkon, főiskolánkon és rajtunk mind eddiglen. Viszont zengedeztetek szepőtelen szívetek tiszta érzeményeit, tolmácsoljátok lelketek hő vágyait, reménykedéseit, örömet bánatát, játszi kedves dalokban, élénk kedélyes vidám nótákban, keresetlen közvetlen egyszerű módon, mint szintén az énekművészet szabályai szerint, valahányszor csak alkalom kínálkozik s a mikor csak érezitek, hogy minden egyes dallal könnyebbül sorsotok egy bajjal. És a minő tiszta, kedves, andalító a dalotok: legyen oly nemes, férfias, feddhetetlen a jellemetek, legyen oly munkás, hasznos és Istennek tetsző egész életetek; hogy ha egykor — vajha mennél későbbben és mennél szelidebb álom karjain — elköltöztök az ezen földi létnél sokkal felettebb dicső, boldog örökkévalóságba: utódaitok s a jövő nemzedékek nyomdokaitokat kövessék, neveiteket áldva emlegessék és borostyánnal borított sötét hantjaitok felett, világozjon a hálás emlékezet szövétnéke!

tanítás és nevelés belső értékének s tartalmának irányítása tekintetében.

Mert bár senki sem gondol s nem is gondolt arra közöttünk, hogy az állami törvényekkel és intézkedésekkel szemben ellentétes álláspontjára helyezkedjünk s így megzavarjuk az egységes nemzeti művelődésre való törekvés nagyszabásu terveit, de az nyilván áll előttünk, hogy míg felekezeti iskolák vannak s azok közt a mi autonomikus iskoláink nemzeti szempontból is hatalmas missiót teljesítenek, míg óriási terheikkel reánk nehezédnek: bizony nemesak abból áll és annyiban határozódik a mi jogunk, hogy ellessük az államnak minden gondolatát s egész iskolai életünket s rendelkezési akaratunkat csendes tempóval a megszabott kerékvágásokba terelgessük.

Hiszen ez így már nem is jog, hanem csak oportunistus játék, melyben felolvad és megsemmisül minden belső tartalom.

Az egységes oktatásra vonatkozó állami törvények keretében sok, nagyon sok tenni való és szabad rendelkezés marad fenn nekünk s kötelez bennünket, ha a református népiskoláknak nemesak jellegét nézzük, de belsőképpen javunkra célzó működését is egyházunk és a hívők lelki megerősítésére felakarjuk használni.

És fel is kell ezt használnunk inkább és nagyobb körültekintéssel, mint eddig tettük.

Szomorú tanuságok vannak mögöttünk intő jelenségek sarkalnak bennünket, hogy az eddigi rendszert életrevalóbbal cseréljük fel s nagyobb gonddal vegyük számításba saját házi szükségünket.

A kitarító prot. erő, az ősi intézményekhez való ragaszkodás hanyatlásban van és a közfelfogás — ismételve mondom — különösen az iskolákra nézve nagyon is vegyes s folyton engedményekre, sőt alkura hajlandó.

Lelkészek, világiak és tanítók közt számosan akadnak, kik az állammal való becsületes alkut hangoztatják s csak azon tűnődnek, mikép lehetne az iskolákat minél nagyobb anyagi haszon kilátása mellett átadni az államnak?

Hogy aztán mi következhetik be, különösen nagyobb befolyással bíró róm. kath. központokon, a mi rendezetlen viszonyaink mellett, arról nem igen gondolkozunk.

Az államivá tehát közössé tett intézetek újabb időben, mindenütt vagy legalább is nagy többségükben, a mi veszteség számlánkra írhatók. Ime, példák:

A kaposvári kir. kath. gimnáziumba alig alig bocsátották be a mi hitoktatóinkat s így is, míg a kath. vallásánár 3400 kor. rendes tanári fizetést huz az államtól, a református lelkész-hittanárnak 88 kor. nyomoruságos tiszteletdíjat adnak s még ennek elvonására is keresik és megtalálják az ürügyet.

Mádon közössé, t. i. községivé teszik az addig felekezeti szegényházat s írott szerződésben mondják ki az alapszabály azon rendelkezését, miszerint a reform. lelkész és r. kath. plebánus hozzájárulása nélkül semmiféle új intézkedést nem tehetnek, szegényeket fel nem vehetnek, segélyt ki nem utalhatnak stb. és mégis úgy intézik a dolgot, hogy minden a ref. lelkész tudta és beleegyezése nélkül történik ott s az egész intézet katolikus jellegűvé válik, hol keresztet vetnek kath. imákat mondanak s ma már ref. vallásu szegényeket oda fel sem vesznek. És e sérelmekre — bár a felsőbb világi hatóság is beavatkozik — nem talál orvoslást a ref. lelkész.

Másutt állami intézetben a róm. kath. plebánus

12—14 éves gyermek leányokat, minden törvényes forma mellőzésével s a tételes törvény rendelkezése ellenére, vesz át a ref. egyházból, s midőn e miatt elégtételt sürget a reform. lelkész a magas miniszteriumnál, azt a választ nyeri, hogy: „nincs törvény, melynek alapján az illető plebánus megbüntethető volna, hanem átteszik az ügyet a r. kath. püspökséghez.”

Ha a legszomorubb jelenség nem volna ez, kacagó kedvre deríthetné az embert.

Százával jönnek elő ilyen sérelmek, melyek már bizonyossá teszik, hogy egy darab rendszer ez a régi-ből, mely ellenünk kiformalódott, melyet bizonyos magas körök szívesen látnak, istápolnak a hagyományos cél elérése kedvéért, mert hiszen él és hangzik a jelszó: „Magyarország Mária-országa!”

Es semmi sem bizonyítja inkább a református közszellem hanyatlását, mint az, hogy ezen sérelmek alig keltenek pillanatnyi figyelmet, s megmaradnak mindenkor az egyes helyi hatóságok sérelmeinek és szó sincs róla, hogy országos felháborodást keltsenek a prot. közvéleményben, hogy ilyenkor az egyetemes protest. erő megmozdulna s a maga erkölcsi nagy súlyával kieroszakolná a sérelmek orvoslását.

A reform. érület és együttartás ily mérvű meggyöngyülésének — egyéb külső körülményektől eltekintve — nagy mértékben okai azok a reform. iskolák, melyek — jellegüket megtartva — működtek ugyan évtizedek óta, de a melyeknek vezetésében egy erős református irány, valami mélyebb érzelmi dolog a mi testünkben és vérünkben soha sem birt uralkodó erőre vergődni.

Nem felesleges ezt minél többször hangoztatni, hogy ismerjük meg elvégre magunkat, lássuk gyengeségünket, mert csak frázis az a mentegődzés, hogy hiszen ma nem lehet s nem is kívánatos ilyen felekezeti közérzésben nevelni fel nemzedékeket: a tények ellen bizonyítanak.

Ha a róm. kath. egyház képes volt erre és hasznát is veszi, hát vajjon mi összedugott kézzel nézzük a tuloldalalon levő gyarapodását és a saját életfentartási erőnk elpettyhődését?

Nincs nekünk szükségünk — nemesak református jellegű, — de valóságban református szellemben fejlődő s erősödő népiskolákra?

Enyém az iskola, érzem annak reám nehezédő súlyos terhét, enyém abban a vezetés, a tartalomnak megállapítása, a tanítási anyagnak megválasztása, az uralkodó szellemnek ellenőrzése, hát vajjon ethikailag nem szükséges-e azt saját képemre, az egyház valóban édes gyermekéül megteremteni?

Csak így lesz az nemesak magyar, de ránk nézve is több haszonnal működő református iskola, melynek elhagyása, a külső tekintetek miatt az egyház testéről való leszakasztása, egyházunk érdekében ma: az életér elmetszését jelenti.

És itt felelhetünk meg már arra a felvetett kérdésre: hát vajjon van-e szükségünk ilyen iskolákra?... *Igenis ezekre az átgyurt reform. népiskolákra szükségünk van.*

Szakítsunk azonban az eddig divott rendszerrel s tevékenységünket terjesszük ki a következőkre:

1. *Vallásoktatásunk idejét bővítsük, módszerét javítsuk és református konfessionális jellegét teljesebbé kidomborítva, bensőségtejjesebbé tegyük.*

2. *Az iskolaigazgatásban a fentartók és működő szakörök befolyását és ügyköri teendőit nagyobb összhangzásba hozzuk.*

3. *A mi iskolaügyekben a szellemi, erkölcsi, tehát*

a tanítás és nevelés ügyét illeti, válasszuk el a tulajdonképpeni egyházkormányzás és felügyelettel s *bizuk az egészszet szakférfiakra, szakbizottságokra, szóval léptessük életbe a szakfelügyeletet.*

4. *Neveljünk a református iskoláknak tanítókat. Az általános alapismeretek színvonala s ezzel együtt a szakképzettség értéke is emeltessék. Hol theologiai intézet van, ott tanítóképző is állítassék s a pap- és tanítónövendékek bizonyos időben egy-egy tantárgyat együtt hallgassanak.*

Ez is neveli az összetartozandóság érzetét.

Im, ezek a főbb dolgok, melyek felhívják figyelmünket és sürgős intézkedésre sarkalnak bennünket. Ezekről majd bővebben is elmondom véleményemet.

Itt a zsinattartás ideje, ne engedjük elaludni e fontos ügyet.

*Sinka Lajos.*

### Reform. hithűség és áldozatkészség.

— Válasz Veress Imre lelkész urnak „A konvent vegye kezébe az iskolák államoitását” című cikkére. Megjelent a lapok 18. számában. —

#### I.

A fenti cím alatt e lapok 4—12. számaiban megjelent soraim kapcsán kifejtett s félre értett kijelentéseim ismét elégedetlenséget szültek.

Mivel a hajtó erőt, a mozgató tengelyt, mely körül a vita szálai futnak; forognak, most is a címben említett hithűség és áldozatkészség képezik s gondolataimat ezuttal is ehhez fűzöm: helyesnek tartom a régi címet megtartani.

Ismét zugolódik tehát a luzzadó önérzet.

Miért zugolódik? Mit forgat az ő elméjében? kérdehetnénk a zoltáriró szavaival.

Személyeskedésről, lelkészeket és tanítókat porig megalázó gyanusításról beszél.

Azt hiszem, hogy nem csalódom, ha azt állítom, hogy sokunk kívánságát tolmácsolom, mikor felhívom a lelkész urat, hogy nevezze meg azokat a lelkészeket és tanítókat, a kiket a felekezeti népiszkolák védői megaláztatottak, megvádoltak. Várjuk ezt tőle, mert ez olyan kötelessége, mely elől a társadalom becsülésére igényt tartó ember ki nem térhet.

Ha azonban olyan köznapi phrasis ez, melynek általánossága alatt jól esik megbujni s biztonságba helyezni magát a harcoknak, ha, — örömmel és nagy lelki megnyugvással constatálom — az eddig (nehány kivételt nem számítva) majdnem teljes egészében, minden vád és gyanútól érintetlen lelkészi és tanítói kar összeségének háta mögé akar rejtőzni: úgy erre a kicsinyes eljárásra vonatkozó nézetemet és válaszomat, melyben kijelentettem, hogy a rosszakaratu gyanusítás-tól távol vagyok — ismétlésbe esni nem akarván — tudomására hozom, hogy e lapok ez évi 5. számában fogja megtalálni.

Hogy a lelkész ur ezt figyelembe nem vette s nem vehette, annak physical oka az, hogy cikkét előbb beküldte, mint az én értekezésem ide vonatkozó része megjelent, mire tanúság az e lapok 6. számában foglalt szerkesztői üzenet, mely cikkei kiadását sürgető levelére adatott; lélektani oka pedig az, hogy cikkét visszavonni, vagy módosítani — még a kellő felvilágosítás után is, — ha már megvolt írva, csak nem akarhatta, gondolva, hogy amazokat eddig sokan el is felejtették, vagy tán el sem olvasták, mely számításban csakugyan van igazsága, mert vannak emberek,

nagy emberek is, kik vagy egyáltalán semmit nem olvasnak, vagy legfeljebb egy cikkecskét, mely személyeskedést tartalmaz s komoly egyházi lapot csak azért járatnak, mert a divat, a jóhang úgy kívánja s ez ellen véteni nem akarnak. Bizonyosága ennek a felvágatlan lapok nagyszáma.

Egyéb iránt a vád emelés ellen Petőfivel csupán annyit mondok, hogy: „nem én téptem le a homlokáról, maga tépte le a babért” nemcsak a saját homlokáról pedig, hanem a lelkésztársai homlokáról is „*kiknek egyike vagy másika hizelkedő és árulkodó levelei által idézi elő a felizgatott képzelődés által látott ijjesztő rémképeket*”

Reméljük, hogy meg vannak a lelkész urak collegájuk bizonyoságtételével elégedve.

De van még hatalmasabb, megdönthetlenebb valamás is némely lelkész és tanító urak eljárására nézve, mely ellen eddig ugyan tiltakozhattak, de hogy jövőben miként fognak ellene védekezni, arra kíváncsiak vagyunk. Ime ünnepelesen, ország és világ előtt bizonyítva van, koronatanuval, hogy: „*bár kedvök ellen, a körülményektől kényszerítve a felekezeti érdekek téve szolgálatot, itt-ott, az iskolák államosításának útját a lelkészek és tanítók egyengetik.*”

E kijelentés és beismerés bizonyosságát vegyük tudomásul egyszer s mindenkorra, úgy a multa, mint a jövőre nézve.

Már az elmondottak ketségtelenné teszik s erősen kidomborítják azt az „előrelátó bölcsességet,” mely joggal ostromolja az eget.

Isten még eltűri, elismeri maga felett, közvetlenül utánna azonban ő és csak is ő következik, mert: „*a tapasztalati meggyőződés és előre látó bölcsesség*” csak az ő kizárólagos tulajdona, ma meg taktikából, vagy tán collégiálítás révén az irinyi kántor-tanító elanynyira, hogy Isten és a falusi lelkész s kántor-tanító után — valószínűleg szerénységből megengedve — csak a „Convent” jöhet; ellenben e kérdésben t. i. az államosítás kérdésében más hivatalos testületnek p. o. egyházmegye, egyházkerület, vagy épen magánosoknak helyes fogalmat alkotni, az egyháznak ilyen vagy amolyan irányban pro vagy contra okos tanácsot adni „*a jó Istenen kívül az illető egyház lelkészenek (na meg a tanítójának) kell a legjobban tudni, s neki az a meggyőződése, hogy esek is tudják azt a legjobban*”, mert a lelkész és tanító az ilyen „megfigyelésekre miveltsege esküje, jó hirneve és állása. legelső helyen kötelezik” (talán képesítik?) Természetes, hogy képesítik is, mert mihelyt valaki kötelezve van valamire: arra eo ipso képes is. Hiszen tudjuk a magyar köz- és társadalmi életből, hogy a kinek az Isten hivatal ad, tehetséget is menten ad hozzá. De ha nem volna is képes, az állás, meg az eskü, de különösen a jó hírnév kétségkívül azonnal képessé teszik reá.

Ezek után joggal vártuk sőt visszatartott lélekzettel lestük, hogy miként fogja az előrelátó bölcsességü s gyakorlati nagy tapasztalatokkal bíró lelkész ur „mindenfelé világosságot sugározva, eloszlatni a rémlátásnak kedvező sötétséget”? Miként fogja „a nem tiszta világításban levő államosítás kérdését kétségbe vonhatatlan világításba helyezni”? Hogyan s milyen irányban „jelöli ki a követendő utat”? Miként „teteli le a küzdő elekkel harci fegyverüket: a gyilkos tollat.”

De, ha tévedni emberi dolog, csalódní is az.

A tapasztalati igazság az, hogy a pusztá akarata nem mindig elegendő a cél eléréséhez.

„A kötelesség teljesítése ugyan bátor szívet teszen

tel, de bátor szívet *szerénységgel s bölcs előnézés-sel párosítva.* (Kölcsey.)

Az a fény azonban, mely „ama sötétben“ egyházunk féltett épületének közvetlen közelében fellobbant — úgy tetszik nekünk, hogy — nem a magasból alá sugárzó világosság, hanem az önmagából kikelt bábeli önérték haragjának lobogó fáklyatüze, mely szeszélyes alaku tűzkigyókat ideges mozgással rajzol a légtérbe, égő cseppeket hullat alá s kormos lángja a rohanó szél szárnyán tova futva, ijjesztően nyaldossa az építmény gyulékony fedelét; az a fáklya s az általa gyújtani szándékolt tűz fénye, ereje és hatalma csak arra lehet alkalmas, hogy az elhamvadt épületek szürke hamujával a makacs fejek behintessenek, mert „a makacs szívet késő sikertelen megbánás vérezi.“ (Kölcsey.)

Nézzük már azokat a tényeket és körülményeket, melyeket „e kérdés eldöntésénél figyelembe kell venni.“

Megvallom, félve szólalandoz meg, mert:

1. bárki beláthatja, hogy Veres Imre kijelentései isteni tekintély alá vannak helyezve, ugyanis „azokat a jó Istenen kívül az illető egyház lelkésze s tanítója tudja a legjobban.“

2. mert minden más ember „ki távol van a vajudó gyülekezettől, leginkább képzelődésre vagy rémálásra alapítja meggyőződését.

Ez pedig „hitvány fundamentom.“

3. mert ha mindenki el tudná is bírálni azt, hogy „tisztán felekezeti érdek szempontjából az állami vagy államsegélyes felekezeti iskola-é előnyösebb az egyházra nézve: én éppen nem ítélem meg különösen vele szemben, mert én csak képzelődöm, de neki, meg a *vajudásnál segédkező* többi lelkészeknek és tanítóknak tapasztalati ismeretök, előre látó bölcsességek van.

E nagyhangú kijelentésekkel szemben én ime nyilvános vallomást teszek, hogy énnekem nincs egyéb fegyverem s bizalmam a harcban, mint az Isten segítsége.

Ugy tetszik nekem, hogy az általa felhozott összes ellenvetésekre és téves állításokra e lapok 4—12. számaiban a mostani cím alatt közölt cikkemben teljesen megfelelttem.

Nem teszem fel, hogy a lelkész ur, azokat ne olvasta volna, mert éppen azon időben ugyanazon lapszámokban folytatott személyes harcot egyházmegyéje eseresével.

Föltehető tehát hogy olvasta, de általok nem lett meggyőzve.

Keresve e nem-hívés titkos okát, azt kell gondolnom, hogy saját gyarló előadásomon kívül a lélek és akarat hibájában: annak makacosságában kell azt megtalálnom.

„Emberről egyenként s csoportosan a maga hasznáról fölvilágosítani, a legnehezebb feladatok közé tartozik“ (Kölcsey). Mert semminek sincs hatása arra az emberre, a ki eszméit csalhatatlannak, bölcsesletét megcáfolhatatlannak tartja s önszeretettel vagy makacsság által vezeteti magát.

(Folyt. köv.)

**Padrah Sándor,**

kir. közjegyző s egyházkerületi képviselő.

## KÖZÉLETÜNK.

### Értesítő,

a felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye nyiregyházi leányinternátusának berendezéséről és a felvételnél módzatairól.

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye Nyiregyházán, közel a város központjához az ezen célra Nyiregyháza várostól ajándékozott! több, mint egy holdnyi területen ujonnan emelt épületében egy, a modern kor minden igényeinek megfelelő *leányinternátust* szervezett, mely 1902. szeptember 1-én tényleg meg fog nyitni.

Az internátusba oly növendékek vétetnek fel, a kik legalább négy elemi osztályt kielégítő sikerrel végeztek és jó magaviseletet tanúsítanak. Az internátus növendékei első sorban a helybeli polgári leányiskolába iratkozhatnak be, de beiratkozhatnak a női pariskolába is, — sőt az internátus olyan növendékeket is felvesz, a kik csak nyelvekben (német, francia, esetleg angol) zenében és női kézimunkában akarják ismereteiket gyarapítani.

Az internátus egészen a *modern kor követelményei* szerint van berendezve. Vizvezeték, fürdőszoba, tágas tanuló-, társalgó-, zene és hálószobák, összesen a konyha és mellékhelyiségeken kívül 16 szoba és terem állanak rendelkezésre s a parkírozást, a játszó- és tornater, kert s koresolyapálya stb. alakítását rögtön az építés befejezése után megfogjuk kezdeni. Az internátus gondot fog fordítani a *szorosabb értelemben* vett nevelésen kívül a *modern nyelvek, zene és kézimunka* megtanulására, valamint arra, hogy a nyilvános iskolába járó növendékek az *egy-egy tantárgyaktól* otthon felvilágosításokat és magyarázatokat nyerjenek.

Az intézet egyik célja az is, hogy a növendékek ügyes és gondos háziasszonyokká, továbbá vallásos, buzgó s *igaz magyar* nőkké neveltesse fel.

A *felügyeletet és ellenőrzést* a felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye gyakorolja. A folytonos örökös és a nevelés vezetése pedig meghatározott házi és napirend szerint egy gondos és képes *igazgatónőre* van bízva. Az intézetnek rendes házi orvosa van.

Az *élelem* reggel kávé, ebédre három tál étel, aztán tízórai délutáni osonna s este vacsora.

Az internátusban *négy ingyenes alapítványi* hely van, melyeket Szabolcs vármegye közönsége létesített.

Az *ellátási díj* a felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye területén élő családok ev. ref. vallású gyermekeinek — valamint a tiszántúli ev. ref. egyházkerület lelkészeinek és tanítóinak gyermekei számára 400 korona. Másoknak (a kik nem az egyházmegye területén laknak), valamint a más hitfelekezeti gyermekeknek is 500 korona; — az egyházmegyébe kebelezett lelkészek és tanítók gyermekeinek pedig 300 korona. Ez összegbe nincs belefoglalva a tandíj, valamint ez összegben felül kell fizetni butorhasználat címen 5 koronát és orvosi tiszteletdíj fejében 8 koronát.

Az ellátási díj évnegyedes részletekben fizetendő s az a növendék, a ki az intézetből bármilyen okból időközben eltávozik, a következő évnegyedi díjat is megfizetni tartozik. Az intézeten kívül töltött szünidőre esedékes ellátási díj a fizetendő részletekből nem vonható le.

Egyelőre 24 növendéknél több nem vehető fel. A *felvételre való jelentkezés* bezárólag augusz-

tus 1-éig a nyiregyházi ev. ref. egyház lelkészi hivatalánál történik, még pedig személyesen, vagy kérvény után, mely alkalommal a növendékeknek születési, iskolai, himnlőltási és orvosi bizonyítványa bemutatandó.

A növendékek a következő ág- és ruhaneveléssel szerelendők fel: I. ágyneműekkel: paplan 1, gombolható paplanlepedő 2, párna 1—2, párnahaj 2—4, alsó lepedő 2, matrac, vagy puha vastag pokróc 1, ágytakaró 1, (az utóbbiak az ág hosszára és az egyformaságra tekintettel Nyiregyháznál az ezek szállításával megbízott kereskedőnél szerzendők be). II. fehérneműek: nappali ing 6, éjjeli ing 2, háló rekl 6, nyári nadrág 4, téli 2; téli és nyári alsó szoknya 1—1, téli felső szoknya 2, nyári 4; harisnya 8—12 pár, zsebkendő 12 pár, mosható kötő 4, törölköző 6, abrosz 1, asztalkendő 4, vastag vászonlepedő, vagy kendő 1—2. A fehérneműek egyszerű anyagokból, de jó minőségűek legyenek s a növendék nevének kezdő betűivel látandó el. III. Felső ruha, kabát, kendők, esőernyő, napernyő, kalap, lábbeli az igazgatónő közbejöttével szerzendő be, a ki különösen arra ügyel, hogy ha színben igen, de anyagban és költségek tekintetében a nevezett tárgyak egyik növendéknél sem különbözhetnek lényegesen, mert mindenik csak egyszerű, de erős anyagból, és célszerűen készített ruhadarabot viselhet. Egyébb szükségletek, mint öllözködési készletek (tükör, fésűk, kefék, szappan) és varró eszközök (olló, gyűszű, cérna tü stb.) a szülők által szereztethők be. Minden tárgy 2 példányban kiállított leltárba irandó be — az egyik az igazgatónő, másik a növendék számára.

Ékszereket senki sem hozhat magával s az intézetben nem viselhet.

Bővebb felvilágosítással bárkinek szívesen szolgál a nyiregyházi ev. ref. lelkészi hivatal.

Nyiregyháznál, 1902. évi május hó 7-én.

#### A leányinternátusi bisottság.

\* \* \*

Ezt az „Értesítés“-t melegen ajánljuk lelkésztársaink és az illető szülők becses figyelmébe. A mint kiki láthatja, egy teljesen modern berendezésű s olyan leánynevelő intézetről van itt szó, a hol a református növendékek nyugodtan helyezhetők el. Szerk.

## IRODALOM.

**Homérosz Iliásza.** Fordította: *Baksay Sándor.* Kiadja a „Magyar Tudományos Akadémia“ könyvkiadó vállalata. 563 lapra terjed Kun-Szent-Miklós hírneves papjának ez az újabb munkája. Volt idő, — s nem is olyan régen, — mikor *Baksay Sándort* a legmagyarabb íróknak tartották s minden nyomtatásban megjelent sorát mohó kíváncsisággal lesté s még nagyobb élvezettel olvasta a romlatlan izlésű művelt magyar közönség. „*Gyalog ösvénye*“ „*Szeder indák*“-ja mikor megjelent, valóságos irodalmi esemény számba ment s íróját tösgyökeres magyarságát, sőt kálvinista jellegét minden művére annyira rányomta, hogy a ki tőle 10—15 sort elolvasott, azonnal reá ismert, még ha névtelenül írt, vagy álnév alá rejtődött is. Aligha csalatkozunk, ha állítjuk, hogy ezen eredeti s minden utánzástól ment igaz magyar észjárása, idealis és mégis élő valóságokat festő irmodora nyitotta meg előtte az utat előbb a

Kisfaludi, majd a Magyar Tudós Társaságba. Egyik kiváló disze és büszkesége ő a magyar református lelkészi karnak. Még halasi tanár korában kedvelte meg a klasszikusokat s le is fordította a *Lucanus Pharsaliáját* magyarra úgy, hogy ezt az akadémia a Kelemen József-féle pályadíjjal tüntette ki. Rég fordítgatja már Homér Iliászat is s mikor e nagy művéből mutatványképpen egy-egy rész itt-ott napvilágot látott, annak olvasásakor valóságos gyönyör-árban uszott az ember lelke s nem igen tudta eldönteni: melyik már a szebb, — vajjon az eredeti hexameteres szöveg-é, vagy a Baksay Alexandrinusa? Most e nagy mű befejezve fekszik előttünk. A ki csak teheti, vegye meg. Mondhatjuk: becses darabbal szaporítja házi könyvtárát. Sőt tovább megünnösködjünk s bizvást állítjuk, hogy a görög és római mythológiával rendszeresen nem foglalkozó, de azt ismerni vágyó leány-növendékeknek sem adhatunk becsesebb forrásművet a kezébe, mint Baksay Iliász-fordítását. Izlés, csín és hűség tekintetében, no meg jó magyarságára nézve páratlan ez a könyv s még a professionatus műfordítók is sokat tanulhatnak belőle. Ara?

**Családi nevelés.** Jellemképző oktatás beszélgetésekben és példákban. Irta *Csiky Lajos* debreceni theol. akad. tanár. Kiadja a „Magyar Pestalozzi“ kiadóhivatala. Budapest, 1901. Ifj. Nagel Ottó bizománya. Ara 2 korona. Kis 8-ad rétt 172 l. — E műben közölt neveléstani fejtegetések a „Magyar Pestalozzi“ (A gyakorlati nevelés közlönye) 1889, 1900 és 1901. évi számaiban szétaprózva, elszórtan jelentek meg. A szerző a múlt évben egy tájékoztató zárszóval együtt könyvalakban adta ki s jól tette, hogy kiadta, mert könyve a keresztyén erkölcsi nevelés szempontjából nemcsak érdekes, hanem tanuságos és értékes munka is. Dialogusban van írva, ebben a moralphilosophiai kérdések fejtegetésére Pláton óta használt s kedvelt alakban, amely egyúttal a cselekvés, helyesebben a beszélgetés színterének, a családi körnek is hathatósan kiemeli szívhez szóló, bizalmas jellegét. A dialogus voltaképpen tetralógus személyei: *apa, anya, menyasszony leányuk, Anna* és orvosnövendék fiók, *Béla*. Beszélgetnek pedig az erkölcsannak csaknem valamennyi tárgyáról. Nem tudós elvontsággal, hanem mindenki által érthető s élvezhető, népszerű modorban, tisztán, világosan, állításait találó példákkal bizonyítva az életből és a történelemből. Különösen sok bizonyító történetet hoz fel — s ez a női lélek finom s alapos ismeretére vall — a menyasszony leány Anna, kit ezért a társaság mesemondójának is neveznek. Ebben a mesemondásában a leánynak mi is kedvünket találjuk. Kevésbé korához és lényéhez illőnek tartjuk már a könyv végén található philosophikusabb fejtegetéseit, melyek inkább az apa szájába illenének. Ez azonban — hogy is mondjuk csak? — error in persona, de nem error in re és így a mű értékéből nem von le. A könyvben előforduló, bizonyító példák és történetek nagy tapasztalatra, széles körű ismeretre és olvasottságra mutatnak. Sok példa és történet van a műben az ó-classikus világból, legtöbb az angolok életéből. Magyar aránylag kevés van. Még az önként kínálkozókat is mellőzi a szerző, bizonyosan azért, mert azokról úgyis bőségesen tanulnak ifjaink — kiknek e könyv száruva van — az iskolában. Így pl. a valódi élethivatás elhanyagolására egy távoleső példát hoz fel a lámpacsináló *Aeropus* macedoniai király személyében, holott ott van a mi óracsináló, alchymista *Rudolf* királyunk, a kinek királyi hivatásához nem illő foglalkozását szegény hazánk is keservesen megérezte.

A mű nemes *keresztvény* szellemben tárgyalja a fölvetett erkölcsi, fontos kérdéseket s hogy olykor a pogány világból vett példákkal is világosít, az nem a könyv szintelenségét, hanem a szerző clasikus képzettségét s neveltetését mutatja, melynek hatása egész életünkön át elkísér. Kár azonban, hogy a debreceni theol. akad. tanár művében lépten-nyomon a *keresztvény* szó (t-vel írva) bosszantja szemünket, de a miben a „Magyar Pestalozzi“ kath. korrektora és nem Csiky Lajos lehet a hibás. A tanuságos és a ker. erkölcsi nevelésre hasznos kis könyvet, melynek stylusa is tiszta, könnyen folyó, szabatos, (egy hibája csak, hogy a harmadik személyű névmást gyakran feleslegesen használja), szívesen ajánljuk olvasóink figyelmébe!

**Előjegyzési felhívás, Vasárnap délutánokra való templomi elmélkedések megrendelésére.** Predikációi irodalmunk, tultermelése dacára is, egy nagy hiányban szenved. Alig van valamelyes beszédanyagunk, vagy segédkönyvünk, a Vasárnap délutáni templomi szolgálatra.

Próbálgatjuk e délutánokat kitölteni rövid egyházi beszédekkel, bibliai könyvek magyarázásával, katechizálásokkal; de munkánknak fogyatékoságát, nemcsak magunk érezzük, érzi azt népünk is.

Predikációkat hall népünk Vasárnap délelőtt. Az egymásból folyó biblia magyarázatba bele un. A katechizációkat elvontnak tartja, ezért van egyikért Vasárnap délutánokon oly kicsiny közönségünk.

Az adventi bibliamagyarázások alkalmával azonban egy jelenséget vettem észre, mely gondolkozóba ejtett és ez, az volt, hogy a nép egyes bibliai alakoknak jellemrajzát s az abból levont életbe vágó tanulságokat, nagy figyelemmel szokta hallgatni; folytattam tehát tovább a megkezdett munkát, válogatva a gazdag forrásból *női és férfiúi jellemképeket*, felmutatva azoknak követendő s kerülendő jellemvonásait. Így lett előadásom tárgyává sok női s férfiúi jellemkép, melyek közül legyen szabad megemlítenem a következőket:

1. Eva. 2. Lót felesége. 3. I—IV. 4. Deborah. 5. Jáhel. 6. Delila. 7. Jezabel. 8. Abigail. 9. Herodiás. 10. Tábitha. 11. Lidia. 12. Vásti királyné. 13. A magános Ádám. 14. Lót. 15. Jákób bujdosása. 16. Sémei. 17. Illyés. 18. A megkísértett Idvezítő. stb. mintegy 25 „Jellemkép“, melyeknek egyike és másika meg is jelent a „Protestáns Pap“ 1889—1900 ig terjedő folyamában.

E jellemképekből óhajtanék most 14—15 ivnyi terjedelmű kötetet kiadni, ha t. i. lelkésztársaim annak kiadhatására segédkezést nyújtanak nekem. A munka 45—50 elmélkedést tartalmazand.

Előfizetést nem kívánok, csupán *jelentkezést*, a jelentkezők számától függvén a munka meg, vagy nem jelenése. A mű ára 3 korona lesz.

Kik birni óhajtják, junius végéig egy levelező-lapon jelentsék nálam *Tengőd p. h. Tolna m.* szándékukat. Kiadás esetén, a munka a jelentkezőknek f. évi október elején, a fent jelzett árért bérmentve küldetik meg. A mű címe: „Jellemképek a Bibliából“ leend. *Tengőd, 1902. ápril. 26. Bocsor Lajos.*

„**Protestáns Pap**“. Szerkesztik és kiadják Lagler Sándor és Kálmán Dezső kölesdi lelkészek.

E közelterjedésnek örvendő egyházi folyóirat XXIII. év folyamának ez évi január és februári füzetait megkaptuk. Életrealóságáról tanuskodik ama tény, hogy míg jobb és balkeze mellől egymásután elhullottak ha-

son irányu laptársai, ez a folyóirat még most is fenn tudja tartani magát.

Hanem, azt már a mult évben is jeleztük, mintha régi szellemi erejében hanyatlott volna ez a folyóirat! Kétséget nem szenved, akadnak benne igen érdekes közlemények is, de egyházi beszédei sokszor nem ütnek meg a kellő mértéket.

A januári füzetben *Béldyné Halász Margit* egy kis kedves, mely vallásos érülettel megírt költeményt közöl Keresztelő Jánosról. Majd *Illyés Kálmán* szolt a belmissióról, erősen, de igengyatra érvekkkel filippikázván az Országos Belmissiói Egyesület által proponált utazó titkári állások ellen. Sajátságos, hogy midőn ezt az intézményt élesen elítéli, ugyanakkor meg felhívja a figyelmet a prot. filiák és szórványok szemmelátható elzülésére.

E füzetben közölt egyházi beszédek főként *bőjti* időszakra valók. A B. *Pap István* márágyi lelkész által közölt homilia angol szöveg utáni fordítás. Majd *Szekeres Mihály* esperes tollából közölve van 2 bőjti és egy urvaesorai beszéd, elő és utóimával. Csakis afféle elmefuttatások és rövid vázlatok ezek a szöveg felett. *Fábián Mihály* Lang J. gächlingi lelkész nyomán közöl egy közönséges egyházi beszédet Ábrahám kíván'orlásáról. Hiterősítő s az Isten akaratán megnyugodni tanító értelmes beszéd ez, mely építeni tud. Egy, minden igény nélküli, egyszerű siri beszéd zárja be a januári füzetet *Mohácsy Lajos* tollából.

A Prot. Pap februári füzete már sokal érdekesebb és tartalmasabb is, mint az előbbeni. Hanem az a husvéti vers, a mit a füzet élén *Illyés Kálmán* közöl, nagyon gyenge és szintelen kis poesisa. Szerző ügyes tollu író, de költői venája nincsen egy csöpp sem:

Három érdekes belmissiói cikk jö ezután. Az elsőnek M. jegyű írója Illyés Kálmánnak az előbbeni füzetben közölt hasontárgy közleménye ellen védi az Országos Belmissiói Egyesület által tervelt utazó titkári intézményt s a belmissiói feladatáról igen okos és megszívlelendő dolgokat mond el.

Illyés Kálmán menten védekezik s félremagyarázott szavait rektifikálni igyekszik. De hasztalan erőlködik, mert világos tény, hogy az előbbi füzetben szatirikus gunnyal kelt ki az országos belmissiói egyesület ellen, a melyről nyíltan állítja: „hogy az a teoriák körében mozog, gyakorlati alapja nincs, nem lehet“. De hogy lehet ezt előre állítani egy olyan intézményről, a mely még kipróbálva nem lett?!

Egyébiránt valamiképpen zokon ne vegyék tőlünk *nemely* lelkésztársaink, ha ez ügyben nyíltak és őszinték leszünk. Hiszen magában a kálvínista Rómában is fáznak a belmissiónak még csak gondolatától is. De meg egyik és másik lelkészatyánkfíának a háta méltán borsózdhatik egy eleven és életképes belmissiói intézménytől, mert azok az *utazó titkárok*, ha lelkiismeretese akarnának lenni, nagyon is szomorú tapasztalatot szerezhetnének éppen magában a lelkészek működésének körében. Sokakra felférne közölünk egy kis, belmissiói lecke.

És ezt ne szégyeneljük ám nyíltan beismerni. Szomorú világosságot vetnek egyik, másik lelkésztársunk egyéni életére az olyan közlemények, a melyet közelebbről is egyik politikai lapban olvastunk, a melyben szószerint ez áll: „A mi nagytiszteletű lelképásztorunk R. L. is a minapában teljes szabadalommal egy tisztességes lakadalomban *pofonütött egy cigányt*, mert nem ezt hnzta neki, hogy: „Az alföldön híres

város Kecskemét, A ki legény, onnan vegyen menyecskét!\*

A lelkész urnak még ez sem volt elég, hanem több leányt is megszegyentett s sok leány sirva ment haza a mulatságból.

No már az ilyen formájú lelkészekre csakugyan felférne a belmissió.

A Prot. Pap újra egy kis rövid belmissiói cikket közöl Szalay József tollából, a ki a hivatalos belmissiói intézményre tesz néhány rövid megjegyzést. Teljesen aláírjuk azt az állítását, hogy nálunk a rendszerben van a hiba. A magyar ref. hivatalos egyházban a belmissió csak csinálódik. Elköltöttünk erre eddig a közalapból 1 millió koronát és mégis „pusztulunk és veszünk.” Így is lesz az addig, míg missziói lelkészeink teljes odaadással és meleg buzgósággal nem adják át magokat hivatásoknak. Tisztelet a kivételeknek, de sokaknál ám csak „jöttünk-mentünk, ettünk-ittunk”-féle dolgokra megy az elszámolás. Kalapot emelünk azok előtt, a kik nem így járnak el.

A februári füzet ezután egy virágvasárnapi és nagypénteki beszédet közöl, mindkettőt Mohácsy Lajos ev. pap tollából. Egyszerű, de a figyelmet mindvégig lekötő beszédek ezek, melyek nem tévesztetik el a kellő hatást. B. Pap István tollából van ezután közölve 2 egyházi beszéd. Az egyik nagypénteki Cyrénei Simonról, a másik pedig husvétii beszéd. Az elsőt erős evangéliumi szellem hatja át; az utóbbi kissé színtelennek tűnik fel előttünk. Nem ilyeneknek kell lenni annak az egyházi beszédnek, a mely a feltámadás, a halhatlanság magasztos hitével akarja felvértezni a hívő lelkeket!

Befejezésül Jávory Nándor somogy-viszlói ref. paptól van közölve egy szép, bibliai zamatu esketési beszéd.

— k.

## K Ü L F Ö L D.

### A francia catholicismus állapota.

(Folytatás.)

És ime, éppen nem véletlen játéka az a körülmény, hogy a *diakonissa-intézmény a reformációval új életre ébredt*, mert hiszen mindazt, a mi az evangélium elveiből folyik és a mi azzal összeegyeztethető: a reformáció felélesztette. A catholicismus, mely napjainkban is a középkor folyamán kifejtett elvek körében mozog, később sem vette át a diakonissa-intézményt.

A protestáns egyházban a diakonissák ugyanazt a feladatot töltik be, mint a keresztyénség legrégebbi korszakában: beteget ápolnak, e mellett kiterjed hatáskörük a gyermekek nevelésére, tanító nők képzésére és általában véve segínyt nyújtanak az emberi nyomorban mindenütt, ahol a női kezek segínyt nyújthatnak. A német lutheránus theologusok mondták, hogy a *diakonissa-intézmény egészen az evangélium szerint reformáltaknak a tiszte*. Az is kétségtelen hogy a diakonissa-intézmény a keresztyénség I. és XVI-ik századában játszott a legnagyobb szerepet, ezen századokban élte virágkorát, míg a II—XV. és a XVII—XIX. századokban mindinkább gyengült, néha megszünt, vagy el-

\* Hát bizony azt szokták mondani, hogy az aranynak is van salakja! Krisztus 12 tanítványa közt is volt egy Judás! Szerk

fajult. *Ebből következik, hogy nagyon szerencsés gondolat és mindenestre az evangélium szelleméből folyó cselekedet, ha az egyházi életnek a XX. század elején tapasztalt újra ébredésével a diakonissa-intézményt is újra felélesztjük!* — mondják a franciák.

Azon kérdést illetően azonban, hogy vajjon a diakonissa intézmény az egyháztól külön választva, tisztán társadalmi uton valósíttassék-e meg, vagy pedig az egyházi élet keretében, a nézetek eltérők. Azt mondják ugyanis, hogy ha az egyház keretében valósítják meg, akkor mint a református egyház maga, úgy a diakonissa intézmény is csak türt intézmény lesz, míg ellenben, ha mint külön protestáns jótékony intézményt valósítják meg, akkor a szövetségi törvény lesz rájuk nézve is irányadó. Ez idő szerint azonban legtöbbször azon nézetet vannak, hogy nem szabad az egyháztól különválasztani a diakonissa-intézményt, mert ez annyira össze van forrva az öskeresztyénséggel is, hogy azt napjainkban az egyháztól elválasztani, halálos csapás volna az egyházra.

És itt gondolkozzunk egy kissé! *Nem volna-e evangéliumi gondolat, hogy mi, magyar reformátusok is megvalósítsuk ezt az áldásos intézményt. Ugy is szeretjük hinni, hogy a XX-ik század eleje a mi egyházi életünkben is a fellendülés kezdetét képezi. S vajjon nincsen-e nálunk is elég társadalmi nyomor, melyeknek enyhítése a magyar református nők egyik legszebb feladatát képezné!*

### Evangelizáció Francia és Spanyolországban.

A francia evangelizáció szépen halad. A politikai szabadság, melyre a franciák annyira büszkék, szerintük sehogysémmé fér össze a katolikus egyház szervezetével. Olyan egyház után vágyódnak, mely vallási téren is szabadságot biztosítson nekik. Erre mondja egyik francia református pap: *Ha ebben a pillanatban valaki eszközt keres arra nézve, hogy mi módon legyen egyszerre keresztyén és szabad a francia protestantismus, bátran mondhatja: ime itt az evangélium és a szabadság egyháza.*

És az evangélium és a szabadság egyháza csakugyan rohamosan terjed Franciaországban. A tullei püspök egyházmegyéjében még ezelőtt 4 évvel csak egy református pap volt és ma már 6 református pap terjeszti az evangéliumot. Hogy munkájukat siker koszoruzza, annak ékes bizonyítéka a tullei püspöknek egyik körlevele, melyben ezeket írja egyházmegyéje papságának: *Be kell ismernünk nagy fájdalomokra és nagy szégyenünkre, hogy egyházmegyéinkben sokan áttértek és a protestantismust befogadták, pedig ez a vallás a vallás nevet sem érdemli meg.*

Az evangélisták megjelenése némely helyen valószínű forrongást idéz elő. Küldöttségek, rendszeren a községi elöljárók hívják falujukba az evangélistákat. Az összejövetelre a katolikus papot is meghívják, hogy cáfolja meg az evangélistákat, de a katolikus pap rendszeren nem jelenik meg, úgy látszik már tudják, hogy bármit is beszélnének, a vita az ő vereségükkel végződne. Egy helyen gunyos tapssal vették tudomásul a katolikus hívek, hogy plébánosok nem jelent meg és nagy lelkesedéssel kiabálták: *Éljenek a protestánsok! Szakadjunk el Rómától! Az érdeklődés a nők részéről nyilvánul meg nagyobb mértékben, mint a férfiak részéről. Néhol 2—300 darab Újtestamentomot is eladnak egy-egy összejövetelen.*

Egy másik helyen a plébános felolvasta a temp-

lomban püspökének körrendeletét, melyben az evangélisták meghallgatását a híveknek szigorúan eltiltotta. A püspök rendelete azonban az ellenkezőt eredményezte, mert az evangélistának a legközelebbi összejövetelen még nagyobb hallgatósága volt. Igen sok esetet hozhatnék fel arra is, hogy mennyi mindenféle éppen nem válogatott eszközt használnak fel a katolikus papok az evangélium terjedésének megállítására. Egyik katolikus pap azzal akarta elriasztani híveit attól, hogy az evangélistát meghallgassák, hogy elhitette velök, hogy azok forradalomra akarják őket csábítani. Egyik, szintén így elámitott parasztember azonban meg akart győződni róla, hogy csakugyan igaz-e, amit a plébános mondott és mikor nagy bámulatára semmiféle forradalmi beszédet nem hallott, így szólt az evangélistához: Minket ugyan megesaltak, azt mondták, hogy az Ur forradalmat akar prédikálni, ez pedig éppen az ellenkezője. (Ennél még cifrább meséket is tudnak kitalálni a magyar hecc-káplánok.) A plébános azonban durvább eszközökhöz is ért. Több helyen megtörtént, hogy az evangélista magyarázatait egyszerre csak macskazene zavarta meg, melyet természetesen a plébános rendezett. Lavardenben meg az evangélistának élete is veszedelemben forgott. Macskazenét rendeztek neki és nagy tüntető körmenetet tartottak ellene. A mint azután a csendőrség által megejtett vizsgálat kiderítette, úgy a macskazenét, mint a tüntető körmenetet a katolikus egyház harangozója és egyházi szolgálói vezették.

És az evangelizáció nyomán már csodákról is beszél a babonás nép. Lavardenben ugyanis nemsokára az előbb említett zavargás után a villám bele csapott -- a katolikus templom tornyába. Ezt az eseményt a „hugenották“ megjelenésével hozza a nép összefüggésbe.

*A francia katholicismus és protestantismus között tehát folyik az eszmei harc és pedig oly élénken, hogy az erősen emlékeztet bennünket a reformáció korára!*

A janzenisták szerepléséről irt A. Maulvault egy munkát Port Royal címen. Érdekes munka abból a szempontból, hogy az átalakuló francia egyházi viszonyok közepette hogyan itéli meg a janzenistákat. Ne feledjük, hogy a janzenisták ellenségei voltak annak idején a protestantismusna pedig, mint ujaóban (bizonyára a francia katolikusok lelkében végbe menő nagy változások hatása alatt) a közvélemény tartja: a janzenistákat és a protestánsokat szellemi kapocs fűzi össze. Feleleveníti a janzenisták egyik ellenségének a mondását, mely következőleg határozta meg, hogy mi a janzenista. „A janzenista olyan kálvinista, a ki misét mond“

Spanyolországban is olyan mozgalom indult meg, mely a spanyol politikai viszonyok között még könnyen kinőheti magát olyan fontos mozgalommá, mint a milyen Franciaországban már fontos eredményeket mutat fel. A politikával szorosan összefügg a spanyol egyház jövője, mert hiszen a spanyol papok egészen benne vannak a politikában. Sagasta miniszterelnök minduntalan hangsúlyozza, hogy az egyház ne avassa magát a politikába, és viszont az állam sem fog az egyház belső ügyeibe beleavatkozni. *Okulhatnának a spanyol, sőt talán a magyar katolikus papok is abból, a mit Sagasta nem rég ajánlott a katolikus papság figyelmébe. Senki se mondta még eddig, hogy: Le a vallással! hanem csak azt, hogy: Le a jezsuitákkal! És ugyanazon emberek, a kik a barátokra és a kolostolokra köveket dobálnak, mindig tisztelettel köszöntik azt az alázatos papot, a ki szerény paróchiájában kizárólag hivatásának él.*

*Inti a papságot, hogy ne feszítse a hurt, mert majd egyszer a nép a katolikus vallás ellen is fel fog támadni.*

És Sagasta nem ok nélkül mondta ezt. A szerzetesek elleni visszahatás, úgy látszik az evangélium számára kedvező talajt készített. Spanyolországban már több tartományban járnak az evangélium terjesztői. Egy spanyol egyházi lap adatai szerint az eredmény már is észlelhető. Körülbelül 2000 embernek van bibliája, de még többen olvassák azt. A mozgalom úgy látszik Franciaországból csapott át, mert a Franciaországgal határos Gerona tartományban ért el eddig a legnagyobb eredményt. Geronában már a talaj elő van készítve az evangélium számára és itt oly türelem uralkodik az evangélium terjesztőivel szemben, mint sehol másutt Spanyolországban. Ahol a türelmetlenség jelei mutatkoznak is, annak az az oka, hogy tanaikat nem ismerik. Egy asszony pl. mikor először látott bibliát és látta, hogy abban Istenről és Krisztusról ugyancsak sok szó van, megkérdezte az evangélistát, hogy csakugyan protestáns könyv-e a biblia, mert ő előtte (bizonyára papjai) istentagadónak festették az evangélium híveit. Miután meggyőződött róla, hogy a biblia csakugyan protestáns könyv, a bibliának egyik legszorgalmasabb olvasója lett.

H.-Nánás, 1902. márc. 30.

(Vége.)

*Barcsa János.*

#### **Dr. Massaryk Tamás pártütése.**

Kinos feltűnést keltett legújában Csehországban a prot. körökben a hírneves Dr. Massaryk egy nyilatkozata. Massaryk tudvalevőleg tanár a prágai cseh egyetemen s egyszersmind, az ifju csehek egyik vezérfője. 1881-ben egy nagy hatású művet irt: Der Selbstmord, als sociale Massenerscheinung der modernen Civilisation (Bécs), melynek hatása alatt egy gazdag ember agyonlőtte magát és végrendeletében Massarykot tette összes vagyonának örökösévé. Majd egy *Hilszner* nevű polnai zsidót, kit ritualis gyilkossággal vádoltak, védett *Cas* (Idő) c. folyóiratában. A zsidóktól ezért bőséges jutalmat kapott. Ily módon nagy gazdagságra, befolyásra és hatalomra tett szert. Amerikai születésű felesége kedvéért elhagyta a róm. kath. egyházat és protestáns lett. A protestánsok a végletekig menő tisztelettel és ragaszkodással vették körül. Vezéröknek tekintették. Most megmutatta, hogy ezt a tulzó tiszteletet és bizalmat nem érdemli meg. Egy katolikus lap leplezte a nagy férfit. Eszerint két kath. pap előtt azt a nyilatkozatot tette, hogy a protestantismus az ő szívéét és eszéét egyáltalán nem elégíti ki. A prot. istenítiszteleteket készakarva soha nem látogatja és hogy inkább katolikusnak érzi magát, mint protestánsnak. Ez a nyilatkozata okozott kinos meglepetést és szétfosztotta a protestánsoknak hozzá fűzött reményét. De ezt előre lehetett tudni. Kár, hogy felültek neki. Most Massarykot a protestánsok és a Cseh-Morvaországban folyton szaporodó antisemiták egyaránt meggyűlölték.

*Kossuth B.*

## NEKROLOG.

DR. BACZONI LAJOS

EMLÉKEZETE

1851—1902.

(Folytatás.)

Munkássága az egyház és iskola között oszlott meg. Az iskolai kérdések közül első rendben természetesen a jogi szakoktatás és a debreceni főiskola fejlesztése foglalkoztatták elméjét. Nemes ambitióval és szívós kitartással dolgozott mind a kettőn. Élénk figyelemmel kísérvén a hazai és külföldi jogi szakoktatás állapotát s alaposan lévén tájékozódva a fejlődés irányáról, évek során az ő tollából került ki minden munkálat, mely a debreceni jogakadémia magasabb színvonalon való berendezését sürgette és előkészítette. Midőn pedig a debreceni egyetemre vonatkozó mozgalmak megindultak s a város intelligenciája a mozgalom irányítása végett 1893. őszén népes értekezletet tartott, ő volt az értekezlet egyik megbízott szónoka, ki a jogi fakultás kiépítésének és berendezésének tervezetét ösmertette meg a közönséggel. Ennek a mozgalomnak volt az eredménye, hogy Debrecen szab. kir. városa két új jogi tanszék felállításával fejlesztette a debreceni jogakadémiát.

De lelkesedéssel buzgólkodott, munkált és küzdött az egész főiskola összhangzatos fejlődéséért, szellemi és anyagi előmeneteleért is. A mult század utolsó évtizedét nem fogja a történetíró a debreceni főiskola dicstelen korszakának tekinteni. A korszak lehellete erősebben érinti az ősi intézetet, számos újítás, alkotás, berendezés mozdítja elő szellemi és anyagi erősödését. Mindez nem ment küzdelem nélkül és e küzdelemből Dr. Baczoni Lajos mindig emberül kivette a maga részét. Különösen két korszakos alkotás körül fejtett ki mélyreható tevékenységet, úgy hogy a kik benne élünk a dolgok forgatagában, szinte úgy látjuk az eseményeket, hogy az ő lelkes agitatioja nélkül mind a két alkotás igen sokáig váratott volna magára. Ez a főiskolai igazgató-tanács szervezése és a tanári javadalmazás korszerű rendezése. Sokáig vajudott mind a két ügy, bár a szükség érzete elég eleven volt. Láttuk, tudtuk, hogy a debreceni főiskola kormányzása igen nehézkes és hézagoss, hogy az egyházkerületi közgyűlések által a főiskola szellemi és anyagi ügyeinek megvizsgálására kiküldött ad hoc bizottságok csak felületesen oldhatják meg feladatukat; de a hatalmi körök féltékenysége és az új intézménytől való idegenkedés évek tanácskozásait tette meddővé, míg az egészséges kormányzati szervezet megvalósulhatott. S e közben Dr. Baczoni Lajos volt az, ki a főiskola kormányzati rendszabályait és az igazgató-tanács szervezetét kidolgozta úgy a tanácskozások vitáiban, mint hirlapi cikkeiben folytonosan érvelt és agitált mellette, migcsak az eszme testet nem öltött magára.

A főiskolai igazgató-tanács körében, különösen gazdasági albizottságban oly kiváló tevékenységet fejtett ki, a mely az egyházkerületi közgyűlés részéről is több ízben elismerést és köszönetet vivott ki számára. Innen, e gazdasági albizottságból indította meg a főiskolai tanárok javadalmazásának korszerű rendezésére irányult munkálatát, olyan tervezetet dolgozott ki a tanári javadalmazások fokozatos fejlesztésére, a melyet az egyházkerületi közgyűlés elfogadván, hosszú időkre megszabta a fejlesztés irányelveit. Az ilyen közügyi szolgál-

latok sok szellemi erőt emésztettek föl s nem csoda, ha mellettök nagyobb szabású egyéni alkotásokra nem igen volt ideje. A közérdekben vivott küzdelmek sok heves vitával, sok erős tollharcjal jártak, a melyben a küzdő felek gyakran vágtak egymáson sebeket; de a Dr. Baczoni Lajos lelkét az eszményi célok szolgálata felülemelte az egyéni sérelmeken s gyakran sajtó szívvél is boldognak érezte magát, ha küzdelméből az iskolaügy diadala került ki.

Hogy milyen odadással és lelkesedéssel munkálkodott a debreceni főiskola fejlesztésén, legjobban bizonyosságot tesz róla utolsó emlékirata, melyet ez ügyben már legvégső betegségében, kórágán készített. A főiskolai igazgató-tanács a mult őszszel — régóta érzett szükségletek valóításaként — nagy tervet tűzött ki tanácskozásra: az ősi kollegium átalakítását és új berendezését, a főgymnasium, könyvtár és szertárak kibővítését s az összes tanszakok célszerűbb elhelyezését. Ő tudta, hogy nem jelenhet meg többé az igazgató-tanács gyűlésein, de lelke teljes volt gondolatokkal és a ref. tanügy jövőjéért égő lelkesedéssel. És e lélek erőt adott a rommá vált testnek. Ágyában párnákkal föltámasztva emlékiratot szerkesztett a főiskola új berendezése tárgyában s bár a tollat is alig bírta már és olykor aléltan hanyatlott vissza párnáira, elszálló lelkének utolsó szikrája gyujtotta föl gondolatait s annyi meggyőző erővel írta meg emlékiratát, hogy az igazgatótanács ezt fogadta el tárgyalásai alapjául s a benne lefektetett elveket igyekszik megvalósítani ma is a főiskola jövő fejlesztése körül.

Az egyházi ügyek közül, mint alaposan képzett jogászt és erős prot. érzületű férfit, első rendben az egyházpolitikai kérdések érdekelték. Már 1885-ben élénk hirlapi vitát folytatott a prot. püspökök és főgondnokok főrendiházi tagsága érdekében, 1886-ban pedig még erősebb tollharcot vívott a konventi képviselőknek az egyházkerületi közgyűlésen való választása tárgyában. Az idők fejleménye mindkét ügyben az ő álláspontját igazolta.

1893-ban átveszi a „Debreceni Protestáns Lap“ szerkesztését, melyet ele ntén Csiky Lajos, majd Dr. Erdős József theologiai tanárral egyetemben, 1895-től két éven át egyedül, 1897-ben pedig Ferency Gyula társaságában szerkesztett. Szokatlan dolog volt ugyan, hogy egyházi lap szerkesztése világi egyén kezébe legyen letéve s ezért igyekezett magához egy-egy theologiai tanárt a szerkesztőségbe megnyerni; de hitelvi kérdések ebben az időben nem is igen mozgatták a prot. társadalmat, a fenforgó egyháztársadalmi és egyházpolitikai problémák pedig Dr. Baczoni Lajosban a leghivatottabb emberre találtak.

Szerkesztése alatt a lap megújodott alakban, terjedelemben, erőben és tartalomban, sulya és jelentősége sokat növekedett a prot. társadalomban. Ugy hogy bár az előfizetési díjat fölemelte, előfizetőinek száma mégis jóval megszorodott. Különösen nagy szolgálókat tett mint szerkesztő az egyházpolitikai reformok idején a protestantismus igaz érdekeivel főleg hazánkban annyira összeforrott józan liberalismus ügyének. Férfias bátorsággal küzdött nemcsak az ultramontán — klerikális pártnak protestáns — és államellenes törekvéseivel, hanem azzal, a prot. egyházi körökben itt-ott mutakozó irányzattal szemben is, a mely a szabadelvű reform-mozgalommal ellentétbe helyezkedve, öntudatosan vagy öntudatlanul a protestáns egyház és a magyar nemzeti állam természetes ellenségeinek kedvezett. Több oldalról merültek föl ugyanis aggodalmak

az egyházpolitikai kormányjavaslatok miatt prot. körökben is. És ez aggodalmak nem is voltak egészen alaptalanok, a mennyiben az új törvények az egyházra nézve új helyzetet teremtettek, bizonyos tekintetben állását megnehezítették, feladatait megsokasították. Ugyanazért a lelkészi kar körében, a melyet a törvényjavaslatok első renden érintettek, könnyű szerrel lehetett volna reformellenes mozgalmat indítani, a mint erre nézve a kísérletek nem is hiányoztak. A „Debreceni Protestáns Lap”-nak mindenkor dicsekedése leendő, hogy e mozgalmas időkben az önzetlen, hazafias és szabad-szemléli protestantismusként volt tántoríthatlan harcosa s így nem csekély része volt abban, hogy hazánk legnagyobb ref. egyházkerülete lelkészi karával egyetemben megnyugvással fogadta a reformtörvényeket s becsületes igyekezettel fogott hozzá az új viszonyok közt az egyház épületének erősítéséhez és biztosításához. A lapnak illetően szelleme természetesen a Dr. Bacsoni Lajos szelleme volt.

A lapszerkesztés gondjai mellett egyéb téren is igyekezett tehetségeit érvényesíteni. 1894-ben a polgári és felsőbb népiskolák, tanítóképezdek és hasonló foku tanintézetek számára írt *Alkotmánytant* adott ki. A Lampel-cég ugyanis felszólította a Jánosi Ferencz alkotmánytanának átdolgozására. Ő a megbízást elfogadta, de munka közben belátta, hogy a könyvet egészen újonnan kell írnia. Mint előszavában mondja, a Jánosi-féle alkotmánytanak pusztán a fő beosztását, a fejezetek sorrendjét tartotta meg; de azt sem minden tekintetben, minthogy a közgazdasági szervezet számára, a mely ott teljesen hiányzott, új fejezetet kellett beilleszteni; a munka szövegéből pedig alig vett át egy-két lapnyit, inkább azért, hogy a kiadó-cég szándékának megfelelően a könyv a Jánosi-félével némi kapcsolatba legyen hozható.

Ugyanezen év nyarán, elnyervén a Nagy József-féle egyházkerületi utazási ösztöndíjat, tanulmányainak és ismereteinek gyarapítása végett Német- és Franciaország nagyobb városait járta be, egyetemeit és kulturális intézményeit tekintette meg; hogy látókörét bővítve, gazdagabb tudással szolgálhassa az egyház és iskola ügyeit.

A tiszántuli egyházkerület az egyházi sajtóban teljesített szolgálataiért ugyancsak 1894-ben azzal tisztelte meg, hogy világi aljegyzőjévé választotta. E megtiszteléshez járult később 1898-ban az egyetemes konvent bizalma is, midőn az egyetemes tanügyi bizottság tagjává választotta meg.

1895-ben, midőn élete, munkássága és szellemi ereje delelőjén állott, súlyos betegség érte, a mely miatt nemcsak iskolai teendői alól kellett egy félévre szabad-ságot kérni, de életéért is a legkomolyabban lehetett aggodni. Felgyógyult, de a pusztító kóroanyagtól többé nem tudott megszabadulni s élete ettől fogva ugyszólván csak lassu sorvadás volt. Azelőtt sem volt erős testalkatu; hiszen önmaga emlegette szokott humorával, hogy midőn ifjonta s-pataki tanárrá esküdött fel, az egyházkerületi közgyűlésen egy vidéki pap ilyen megjegyzést tett reá: Ez sem sokáig fogja enni az iskola kenyerét. De szívós szervezete kiállta a versenyt az athléta erejével is. 1895-iki betegsége óta azonban inkább csak szellemi energiája és a gyöngéd családi ápolás tartotta fenn testi erejét is. Szigorú önmegtartóztatással talán élhetett volna évek hosszú soráig; de ő mindenhez inkább értett, mint önmaga kimeléséhez. Nemcsak ő volt éltető lelke a társaságnak, a melyet humorával és szellemességével oly sokszor derített fel; de neki magának is

megszokott, szinte nélkülözhetetlen levegője volt a társaság s boldog volt, ha akár családi otthonában, akár bizalmas barátai körében bajairól egy pillanatra elfelejtkezhetett. Így élete, mint lobogó láng, környezetét melegítve és beragyogva, lassanként égett el.

E mellett munka nélkül sem tudott soha el lenni. Szabadelvétségét, józan felvilágosultságát bántotta minden hang vagy hírlapi közlemény, melyben retrograd irányzatot látott s ellennyilatkozatra sarkalta. Önzetlenségét, melylyel a közügyet szolgálta, sértette az emberek mindennapi önzése s csak tevékenységre ösztönözte. Így az izgalommal járó szellemi munka életolaját gyorsan égette el. Barátai abban a reményben, hogy a pihenés még tán meghozhatja erejét és egészségét, sokszor kérték, hogy egy évre szabadságot tassa magát. Hiszen ő dolgozta ki azt a szabályzatot is a debreceni főiskolában, mely a tanári helyettesítést a főiskola különösebb megterhelése nélkül lehetővé teszi. Hallani sem akart róla. Utoljára midőn már jártányi ereje sem volt, megtette; de már akkor minden késő volt.

Nemes lelkű, ideális gondolkozású férfiú dőlt ki benne prot. egyházi és iskolai ügyeink teréről. a kinek ha fogvatkozásai voltak, azok nem a közügyeknek tett szolgálatait kevesbitették, csak saját életvezetését nehezítették meg. Adjon a gondviselés hozzá hasonló jellemeket és tehetségeket ref. egyházunknak, az ő emlékezete pedig legyen közöttünk áldott!

(Vége.)

*Dócsi Imre.*

## KÜLÖNFÉLÉK.

— **Egyházkerület és Debrecen.** Egyik helyi lapnak t. i. a „Debrecen”-nek f. évi 109. számában azt olvassuk a junius 8 án tartott prezsbiteri gyűlésről hozott tudósításban, hogy „az Egyháztér 5 sz. a. levő tanári lakást az egyháztanács f. év aug. 1-től 1903. május 1-ig özv. Némethy Lajosnének adja, lakbér és korpótlék címen pedig az évi 1000 korona megfelelő részét beszolgáltatja a főiskola pénztárába”. Nincs okunk kételkedni a tudósítás hű voltában, mert illetékes helyről a közlemény megjelenése óta semmiféle rectificatio nem jelent meg s más oldalról is úgy vagyunk értesülve, hogy tényleg úgy történt, mint azt a „Debrecen” tudósítója előadja. Már most a tényállás előzményei a következők: a legutóbbi egyházkerületi közgyűlés azt határozta, hogy ennek a lakásnak 1902. augusztus 1-től leendő kiadásáról a debreceni ev. ref. prezsbiteriummal egyetértőleg a *főiskolai gazdasági-tanács* gondoskodjék. És a gazdasági-tanács a kerületi határozat foganatosítása érdekében 324. sz. a. meg is hozta a maga végzését, mely hangzik a következőképpen: „gazdasági-tanácsunk a Dr. Bacsoni Lajos elhunytával megüresedett tanári lakásnak 1902. aug. 1-től, a ház utáni földnek okt. 1-től a fent szó szerent idézett egyházkerületi intézkedésnek megfelelőleg leendő bérbe, illetőleg haszonbérbe leendő kiadásával a maga részéről Lengyel Imre gazdasági tanácsstagot, Márk Endre koll. ügyészt és Dr. Bartha Béla tanácsjegyzőt bizza meg; a debreceni egyháztanácsot pedig jelen végzés kivonatának áttétele mellett megkeresi, hogy az egyetértő bérbe, illetőleg haszonbérbeadásnak saját részéről eszközölése végett egy hasonló bizottságot kiküldeni s erről gazdasági-tanácsunkat mielőbb értesíteni sziveskedjék, mert az idő előre haladt volna

gyors eljárást tesz szükségessé." A mint tudjuk, a gazdasági tanács ezen végzése, — melynek meghozatalánál különben debreceni presbyterek is közreműködtek, — a presbyteriumhoz megküldetett s... erre következett a presbyterium fenti egyoldalú határozata. — Mi a magunk részéről nem szívesen foglalkozunk ezzel az ügygel, mert hiszen az igazság nyílt kimondásáért elég sokszor tördelték már be a fejünket; az ellen sincs semmi kifogásunk, hogy az a lakás éppen Özv. Némethy Lajosnénak adatott ki; helyesen van; de arra mégis csak rá kell mutatnunk e helyen, ha minden földi, vagy föld alatti hatalmasságok ellenünk támadnak is, hogy ez a prezbyteri végzés az egyházkerületi határozattal ellentétben van, mert a presbyterium a gazdasági tanácsal kapcsolatba nem lépett; holott a kerület határozatilag ezt kívánja. A többi az egyházkerületi közgyűlés dolga s hiszszük, hogy ez fog még elég tekintélyvel és erővel birni arra, hogy törvényes akaratának érvényt szerezzen.

— **Az ország hitfelekezeti statisztikája a katolikus „Magyar Állam” szerint.** (Ajánlva a „Liga” című cikksorozat íróinak becses figyelmébe.) „Hitvallás tekintetében mind a két katolikus egy. Az orsz. statisztikai hivatal azt sem veszi tekintetbe, hogy a hierarchia egy az esztergomi érsek primátussága alatt, hogy a főrendiházban is együtt vannak a latin és görög szert. püspökök, közjogilag tehát a törvényhozásnak egyik státusát képezik, a mi jól ki van domborítva a törvényben. Semmiesetre sem szabad a két oszlopnak egymástól elszakíttatnia. Sőt egymás mellett is folyton össze kellene a két oszlopot kapcsolni. Ez lenne az igaz és a helyes. És a statisztikának nemcsak feladata ez, hanem kötelessége is. Tehát nem helyes következtetést von le az igazgató, Varga Gyula, azt mondván, hogy az anyaországban a katolikusok nem ütnek meg az abszolút többséget. A római kifejezés sem helyes kifejezés, mert a görög kath. is római, hanem latin és görög szertartásu. De a rövidség és szokás okáért tartjuk meg a római és görög elnevezést. Szembeállítva más felekezetekkel, okvetlenül együtt kell őket számbavenni. Csak az nem teszi, a ki el akarja rejteni a katolikusok abszolút többségét, mely meg van az anyaországban is, nem csak az egész magyar birodalomban. Az anyaországban van ugyanis 8,198,497 r. katolikus, 1,841,272 görög katolikus. Együtt tehát 10,039,769 katolikus. Ezt viszonyítva az anyaország 16,721,574 lakosához, látjuk, hogy a katolikusok aránya száma valamivel több mint 60 százalék. Tehát erős abszolút többség; nagyobb az anyanyelvi viszonynál. Ezt ignoráltatni nem engedjük, hanem még inkább rajta leszünk, hogy a rá való hivatkozással a katolikusok önértékét és lappangó erejét fölserkentsük. Csupán a római katolikusok száma is 48.7 százalék, s a legnagyobb szaporodást mutatja, mert arányszáma, szemben az 1890-iki 47.8 százalékkal, 0.9 százalékkal emelkedett, a mivel szemben nagyon csekély az ötödrésznyi görög katolikusság 0.1 százalékkal való csökkenése. A katolikusság igazi kissebbségben csak néhány tiszántúli és erdélyi megyében van. (Bele értve természetesen a görög katolikusokat.) Még pedig a következő megyékben: Békés, Bihar, Hajdu, Krassó-Szörény, Brassó, Fogaras, Nagy-Küküllő, Szeben, végül Debrecen városában. Békésben, Szebenben és Brassóban az ágostaiak, Biharban, Hajduban a reformátusok, Fogarasban, Nagy-Küküllőben és Krassó-Szörényben a görög keletiek vannak tulsúlyban. Debrecen városában azonban **rendkívüli arányban nőtt meg a katolikusok**

**ssáma.** Jelenleg van római katolikus 13.000, görög 2000. A 13000 lakos olyan szám az 52.000 református mellett, hogy tekintetbe vétele előtt nem zárkozhat el és a mint örvendetesen látjuk nem is zárkozhat el a város, dacára néhány kálvinista lap izgatásának. Debrecen 72.000 lakosához viszonyítva, a katolikusok száma éppen annyi, mintha Budapesten 130.000 református lenne 74.000 helyett. Képzeljük el, mennyire követelnék akkor a városnál már is naggyá nőtt súlyok kiterjesztését. Mert ők dicséretesen össze tudnak tartani s önmaguk adják meg a maguk erejének érdemét, holott nálunk örökös bujkálás, külső paktálás és belső veszedés. Debrecenben, a hol a múlt század elején alig volt pár száz hívő, mert a XVIII. században le sem engedték őket telepedni, míg királyi parancs nem adott helyet nekik, 1890-ben még csak 7000 katolikus volt, 1900-ban 10.000-re becsülték számunkat; a népszámlálás tehát örvendetes csalódást okozott.

— **Mire jó az az unio?** Mióta a lutheránusok utolsó nagy konfessiója t. i. a „Formula Concordiae” megjelenésével a protestantismus kettészakadása bevezetett tényre lett, sokszor és sok helyen tettek kísérletet az egyesítésre. Nemetszágon ez az unio általában sikerült is, de úgy, hogy annak az unionak a szigorú kálvinismus a legtöbb helyen a szó teljes értelmében áldozatává lett. Beolvadt a lutheranismusba, vagy a szelidebb melanchtonianismusba. Ez a beolvadás aztán még ma is tart, mire igen tanulságos példa az, a mi éppen most történt Pomerániában. A mint a külföldi református egyházi sajtóban olvassuk, — itt nevezetesen *Stolpban* már 1685. óta állott fent egy kis református gyülekezet s... ez a gyülekezet 1902-ben megszűnt! Ez is beolvadt a lutheribe. S érdekes, de egyszersmind azon divatos eljárással szemben, mely szerént egy idő óta nálunk is többen tervszerűleg kerülnek a minden kétértelműséget kizáró s egyedül törvényes *ev. ref. nevezet*, hanem a helyett használják a magunk megjelölésére az *evangéliumi szélesértelmű* címet, — tanulságos, hogy ennek a stolpi református egyháznak megszűnése némi tekintetben összefügg azzal a névvel melyet használatba vett. „Evangéliumi Johannisge-meinde”-nak nevezte magát s a város különböző utcáiban e cím alatt annyi lutheránus hívő csatlakozott hozzá, hogy mire a protestáns kálvinisták észrevették magokat, 5000-en voltak az „evangélius lutheránusok” és csak 350-en az „evangéliusok”-ok recte: reformátusok. Így aztán meg kellett szűnni a több mint 200 éves stolpi református egyháznak. Még hagyján volna, ha az így létrejött új egyház „konsensus-gyülekezet” volna és az új katechismusban ez a jelleg kifejezésre jutna, de a dolog úgy áll, hogy a mint a jelenlegi lelkész onnan eltávozik, ez az egyház ugyan tovább már semmiben sem fog különbözni a többi lutheránus gyülekezetektől. Pomerániában különben jelenleg még 4 kis határozott református jellegű egyház van u. m. Kolbergben 190, Stargardben 500, Stettinben 760 és Pasevalkban 700 lélekkel. Pár évtizeddel ezelőtt még kétszeres volt a szám s azonkívül volt több leány-egyház is. Ma már csak volt! S biztosan lehet látni, hogy alig egy pár évtized múlva hire-hamva sem lesz azon a földön a kálvinismusnak, hol annak az alapját 1614-ben maga János Zsigmond a választó fejedelem vetette meg. Ime erre jó az a sokak által hangoztatott unio!

— **A m. kir. postahivatalok és az Urnapja.**

A Nagyszebenben megjelenő „Kirchliche Blätter” f. évi junius 4-iki számában olvassuk: „Valami miniszteri rendelet folytán Urnapján a m. kir. postahivatalok zárva

voltak, holott még ez eddig soha meg nem történt s nem is volna szabad megtörténnie olyan országban, hol a lakosságnak felerésze nem katolikus. Kiváncsiak vagyunk rá, hogy miféle törvényes alapon jelent meg az a miniszteri rendelet? Vagy talán a magyar kir. posta katolikus lett? Mindenesetre jellemző tünet s szeretnők tudni, hogy vajjon Zichy Nándor Gróf a katolikus néppárt vezére, ki kevéssel ezelőtt a főrendek házában arról panaszkodott, hogy a kormány a katolikus egyházat üldözi, ebben is az üldözés jelét látja-e? Valóban újabb bizonyosság ez arra nézve, hogy nálunk ez idő szerént mint hajolnak meg még miniszterei is a klerikalizmus előtt s hogy a konfessionalis jogegyenlőség nálunk most csak a papiroson van meg, de nem a valóságban. Ehez mi a magunk részéről csak annyit teszünk, a mennyit igen helyesen már a „Debrecen“ című politikai lap is mondott, hogy az utcák és pedig a főutcák elzárása azon a katolikus ünnepnapon Debrecenben is jogosulatlan. Mert bármilyen rohamosan hódít is nálunk a katolicizmus, még mindig négyszer annyian vagyunk Debrecenben reformátusok, mint a mennyien vannak a katolikusok.

— **Lelkészi értekezlet.** A szatmári egyházmegye 16 lelkészéből álló „Tiszavidéki lelkészi kör“ folyó évi május 6-án tartotta meg tavaszi értekezletét T. Kótódon. A rendes szokás szerint istenítisztelet előzte meg az értekezletet, melyen a kör megjelent tagjainak s a t. kóródi gyülekezet igen nagy számmal összesereglett hiveinek Gulya György kölesei ev. ref. lelkész imádkozott és predikált Máté 5, 3—12. alapján evangéliomi hittel, szónoki tüzzel az igaz boldogságról. Az istenítisztelet után Nagy László elnöknek az 1848-ik XX. t.-c. végrehajtását sürgető mozgalmakat föltüntető magvas megnyitó beszédével vette kezdetét a tulajdonképeni értekezlet, melynek folyamán az elnök indítványára nagyrabecsülését és köszönetét fejezte ki az értekezlet a „Magyar Szó“ c. napilapnak a protestáns egyházak jogainak hü védelmezéseért, érdekeink, jogos követeléseink, közelebb az 1848. XX. t.-c. megvalósításáért folytatott lelkes küzdelméért s az erről szóló jegyzőkönyvi számot kivonatban a „Magyar Szó“ szerkesztőségének megküldetni határozta: egyszersmind fölkérte elnökét, hogy ily szellemű indítványt az egyházmegyei közgyűlésen is terjesszen elő. Ugyancsak az elnöki megnyitó hatása alatt felhívta az értekezletet tagjait, hassanak oda egyházaikban, hogy azok csak olyan zsinati képviselőre adják szavazataikat, kikről ismeretes, hogy mélyen érzik az 1848. XX. t.-c. megvalósításának szükségét s ezen érzelmüknek a zsinaton nemcsak hangot adni, de a nagy cél megvalósítása érdekében lelkes és szívós küzdelmet is folytatni készek: s elhatározta, hogy hozzájárulás s hasonló eljárás követésére buzdítás céljából e jegyzőkönyvi számot kivonat alakjában a tiszántúli egyházkerület összes értekezleteinek megküldi. Targyalatott még több indítvány is, de miután ezek részint csupán magának a lelkészi körnek, részint egyházmegyének beléletére vonatkoznak, nem tartom szükségesnek e tudósítás keretében részletesen fölemlíteni. De hiányos volna e tudósítás, ha említést nem tennék arról, hogy az értekezletet követett, — mondhatom csalódias kedélyességgel lefolyt ebédben, melyen t. kóródi lelkésztársunk Öry Tamás bájos ifju neje látta szívesen — úgy éreztük, kedves — vendégeiül a kör tagjait, szerencsénk volt Sántha Kálmán t. kóródi róm. kath. vallásu földbirtokoshoz is, ki az ebéd alatt folytatott s egyházunk helyzetére, küzdelmes életére vonatkozó tarsalgás közben, majd fölszólalása által arról győzött meg bennünket,

hogy, ha kevesen vannak is, de nem haltak még ki hazánkban a mult század ama katolikus vallásu földesurai, kik tudnak elfogulatlanok lenni s nemesen érző szívök igazságot kedvelő és kereső hevével készek támogatni is oly sok felől támadott reformált egyházunk igazait. Mi legalább ezeknek egyikét ismertük meg ő benne. Több ilyen gondolkozó és érzelmű férfi ott a tulsó táborban s meg lesz, a mit annyian csak szájjal keresnek: kívül belül s mindenütt az igazi a Krisztusi szeretettel teljes „Pax“!

— **Miért megy a Vatikánban oly nehezen a magyar liturgia kérdése?** Ki tudná azt megmondani! De aligha tévedünk ha ennek egyik okát abban keressük, hogy nincs, a ki bennünket magyarokat ott a pápa környezetében repraesentálna. Csudálatos az, hogy a gazdag magyar klérus e tekintetben nem tud kifejezni olyan súlyt, hogy nemzeti érdekeinknek elég lenne téve. Csak a napokban jelent meg a könyvpiacra egy hivatalos kimutatás a Rómában székelő magasabb katolikus klérusról s ebből látjuk, hogy a kuriában élő kardinálisok között csak 4-en vannak a kik nem olaszok u. m. *Mathieu* francia, *Vives* spanyol, *Ledochowski* és *Stainhuber* németbirodalmiak. Ilyen körülmények között aztán nincs azon mit csodálkozni, hogy *Strossmeyer* vagy éppen *Stadler* is nagyobb sikereket ér ott el a magyarok rovására, mint a mi nagy követségünk. Nekünk nem érdekünk a magyar katolikus főpapság fényét emelni, de ha már olyan fejedelmileg gazdag viszonyok között élnek tagjai a magyar állam jóvoltából, — nem ártana, ha erejüket a vatikánban is érvényre tudnák juttatni ha nem másért, pusztán csak a magyarság szempontjából.

— **„Lélekrablás“** címen írja a „Magyar-Szó“ május 25-iki számában: „*A jezsuiták mozognak. Országszerte folyik az erőszakos katholizálás, és a protestáns egyház erőtelen a fekete csuhások aknamunkája ellen. Nincs törvény, a mely oltalmat nyújtana s a büntetlenség tudatában a klerikalizmus jó része még a lélekrablástól sem riad vissza*“, Eddig a „Magyar Szó“. Mi pedig ismételtelen megirtuk már, hogy mozgalmat kell indítani a jezsuita kérdés jogi tisztázására. Vártuk is a legutolsó kultus-budget tárgyalása alkalmával, hogy valaki szönyegre hozza a honatyák közül. Nem tették. Pedig ha a felekezeti békét komolyan akarjuk, akkor legeslegelőször a jezsuitáktól kell megszabadítani az országot. Erre a jogalapot könnyű is megtalálni. Egész sorozata az a törvénycikknek, melyek e rend kitiltásával foglalkoznak. Egy alkalommal már rámutattunk ezekre. Most csak annyit emlitünk fel, hogy a jezsuiták betelepítése minden törvényes alapot nélkülöz. A szentszékekkel a Bach-korszakban kötött concordatum nyitotta meg előttük hazánkban az utat, a mennyiben ennek a hirhedt konkordátumnak 18. cikkelye a püspökök tetszésére bizta, hogy azokat a szerzetes rendeket hozzák be az országba, a melyek nekik éppen tetszenek. Ez pedig nem volt egyéb, mint lábbal tiprása a magyar közjog ide vonatkozó törvényes intézkedéseinek. Ez volt az oka, hogy kezdetben még a katolikus hazafias clerus sem igen lelkesedett a konkordatumért. De az absolut kormány a protestantizmus eltiprását céljaira feltétlenül szükségesnek ítélte s még azokat a katolikus püspököket is üldözöbe vette, kik a jezsuitákat nem akarták befogadni egyházmegyéjükbe. Nos? Ha tehát így áll a jezsuita kérdés nálunk, miért kell a vele való végleges leszámolással késlekedni!? Tulajdonképpen ezt már a kiegyezés után azonnal meg kel-

lett volna tenni s csodáljuk, hogy midőn mozgalom indul nálunk a Rákóczi száműzetését kimondó törvény-cikk hazafias törlésére, ugyanakkor az a mozgalom ki nem terjesztetik egy minden törvényes alapot nélkülöző abusus megszüntetésére is! ? A protestáns vallásu országos lelkész-képviselők figyelmébe ajánljuk ezt a dolgot s hiszszük, hogyha sorompóba lépnek, velők fog-nak tartani mindazon képviselő társaik, kik a pátensek és konkordátumok fénykoráért éppen nem lelkesednek. Azok a jezsuiták soha nem voltak jó magyarok s nem is lesznek soha. S *Beksics Gusztáv* találólag mutat rá a „Modern Magyarországról” írott történelmi művében arra, hogy a legszomorubb időben is csak a val-lásos fanatizmus vezérelte lépteiket s olyan predikációkat tartottak, melyekről nemcsak a protestánsok, hanem magok a jobb érzésű katolikusok is felháborodással szereztek tudomást. S ime azok között, kik bennünket háborgatnak, ma is ezek járnak legelől!

— **Értesíté és kérelem.** „Isten Országá” c. I—III. kötetben angol és egy holland forrásból 1888-ban és 1895-ben lehetőleg átdolgozott és a megjele-nés idején az egyházi szak és más lapok bírálatai, valamint egyeseknek is nagyobbreszint közzétett nyilatkozataik révén kedvezően fogadott műveimnek még meglevő példányait *László Albert*, debreceni könyvke-reskedő és könyvkiadó ur tölem készpénzen átvevén: tudatom a mű iránt tisztelt érdeklődőkkel és a nagykö-zönsséggel, hogy az I—III. kötet a maga egészében, eredeti áron, csakis nevezett könyvkiadó urnál kapható. Ellenben, kiknek a II-ik és meginkább a III-ik kötetből kiegészítő példányra volna szükségök: míg a csekély készlet tart, előfizetési áron és bérmentve (II. 1 frt. 20 kr. III. 1 frt.) alólírtán is kapható. Együttal pedig azon számos tudakozódókat, kik már régebb idő óta részint nyilvánosan, részint magán uton többféleképpen ösztönöztek engem és ugy látszik még mindig ösztönöznek egy újabb, 4-ik füzetnek is — az előbbiekehez hasonló irányban és tartalommal — kiadására: tisztelettel értesitem, hogy, ha Isten éltet, a jövő évben valószínűleg testet ölt részemről ama biztatások szerinti jó szándék — szemben az (akárkinek kimutatható) közel 800 elő-fizetőimnek ujjolag is kecsegtethető szives pártolásával. Végül azokat, a kik egyik vagy másik kötet árával még mindig tartoznak: kérem, hogy ennek az évnek a vé-géig — ha akarják — a *részükről megrendelt* egyik vagy másik kötet árát kiegyenliteni sziveskedjenek. *Sepsi-Szentgyörgy*, 1902. máj. 19-én. *Benke István*, ev. ref. főgymn. tanár.

— **Dr. Baczoni Lajos** siremlékére és a nevére teendő alapítványra újabb a következő adományokat vette lapunk kiadóhivatala: *Dr. Nagy Gábor* (H.-Nánás) 10 k. *Hajnal Elek* (Karcag) 2 k. *Horváth Ferenc* (u. o.) 1 k. *Fazekas Gyula* (u. o.) 1 k. *Oláh Antal* (Öcsöd) 2 k. *Dr. Oláh Antal* (u. o.) 5 k. *Tóth Béla* (u. o.) 2 k. *Kiss Kálmán* (B.-Csaba) 2 k. *Illyés Alajos* (Szarvas) 2 k. *Czike Imre* (N.-Igmánd) 1 k. *Dr. Korpád Zoltán* (Szombathely) 1 k. *Kovács Gyula* (u. o.) 1 k. *Jókai Ele-mér* (Beszterce) 1 k. *Dr. Molnár Imre* (u. o.) 1 korona. Továbbá *Szegszárdról*: *Jakab László* 1 k. *Somogyi N.* 50 f. *Csizmázia József* 20 f. *Géczy Sándor* 50 f. *N. N.* 20 f. *Borostyán Sándor* 1 k. *Pekár Vilmos* 50 f. *Theiss Béla* 1 k. *Karlovits Mihály* 50 f. *Koncskó Andor* 60 f. *N. N.* 40 f. *N. N.* 40 f. *N. N.* 40 f. *N. N.* 40 f. *Dr. Gyalóky Sándor* 1 korona. A gyűjtés eredménye ed-dig 1027 k. 74 fillér.

— **Virágbarátok!** A „*Flo:rol*” virágrágya-kivonat használata bámulatos hatással van a virágok fejlődése,

szinpompája és illatára. Postán bérmentve küldi 1, 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> és 4 korona ellenében *Waltersdorfer D. Pál* droguista, Budapest, VII., *Kerepesi-ut* 8/e.

— **A Magyar leszámítoló- és Pénzváltóbank.** ezen előzékenységről általánosan ismert, előkelő fővárosi pénzüintézet újabb jelzálogosztályt nyitott. Idevonat-kozó hirdetése mai számunkban olvasható.

### Szerkesztői üzenet.

**K. J. Dobra.** Én lapom anyagi ügyeivel nem foglalkozván b. levelét illetékes helyére eljuttattam. A többi rám nem tarto-zik. De ha külön választ nem kap, az esetben nyugodt lehet kollega ur, hogy a felajánlott terminus el lett fogadva.

Tartalomjegyzék: Az iskolai év végén. *Barcsa János.* — Tárc a: Emlékezet. *Dr. Erdős József.* — Tan ügy: Refor-mátus népiskolák. *Sinka Lajos.* — Reform. hithűség és áldozatkészség. *Padrah Sándor.* — Közéletünk: Érte-sítő. A leányinternátusi bizottság. — Irodalom. — Kül-föld: A francia katholicismus állapota. *Barcsa János.* — *Dr. Massaryk Tamás* pártütése. *Kossuth B.* — Nekrológ: *Dr. Baczoni Lajos* emlékezete. *Dóczi Imre.* — Külön-félék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

### Pályázati hirdetés tanári állásra.

A mezőturi ev. ref. főgymnasiumnál egy helyet-tes tanári állásra pályázat hirdettetik.

Ezen tanszék tárgyai a latin és német nyelv s irodalom vagy a magyar és német nyelv s irodalom.

Ezen helyettes tanári álláshoz az interna-tusra való felügyelet is hozzá van kötve s így javadalma 1600 korona a főgymnasium pénztá-rából és külön lakoszoba az iskola épületében fűtéssel, de világítás nélkül.

Pályázhatnak a latin és német nyelvből vagy a magyar és német nyelvből képesített vagy ok-levelét még nem nyert prot. tanárjelöltek.

Ezen helyettes tanári állás, mihelyt az ál-lamsegély mértéke lehetővé teszi, rendes tanári székké fog átalakíttatni.

Egyenlő képesítés mellett előnyben részesül azon pályázó, a ki vagy francia nyelvet, vagy gyorsírást, vagy tornát tanítani képes.

Pályázók születési bizonyítvánnyal, végzett tanulmányaikról, képesítésökről, eddigi szolgálato-król, egészségi és hadkötelezettségi viszonyaik-ról tanuskodó okmányaikkal felszerelt kérvényö-ket f. évi július 15 ig az igazgató-tanács elnö-kéhez adják be.

A megválasztandó köteles szakján kívül más

tárgyak tanítását is elvállalni s az intézeti teendők egyéb ágaiban is részt venni.

Az állomás 1902. szept. 1-én elfoglalandó.

Mező-Tur, 1902. junius 6.

*Gergely Antal s. k.*  
ref. lelkész az ig. tan. elnöke.

### *Pályásat,*

A hajdu-nánási hat osztályu ev. ref. gymnásiumban betöltendő két rendes tanári állásra, melyeknek egyikével a *mennyiségtan és természet-tan*, másikával pedig a *mennyiségtan és rajzoló mértan* tanítása van egybekötve, ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalom: 2400 k törzsfizetés és 400 k lakáspénz évnegyedes részletekben előrefizetve, az állami segélyezés tárgyában létrejött szerződés-tervezet jóváhagyása esetén pedig ezenkívül még öt ízben 200—200 k. ötödéves korpótlék és jogosultság arra, hogy a megválasztandó rendes tanárok szolgálati éveik arányában a 2600, 2800, 3200 és 3600 k. törzsfizetéssel javadalmazott fokozatba előlépjenek.

Az állandósítás e tanszékeken egy évi sikeres működés után történhetik, de e tekintetben

a jogot az iskolai előjáróság kizárólag magának tartja fenn.

A pályázók csak ev. ref. vallásuak lehetnek. Nyugdíjigény az 1894. évi XXVII. törv.-c. értelmében.

Ha a kijelölt szakokból okleveles és egyébként is alkalmas tanférfiak nem jelentkeznek, nem okleveles egyének pályázati kérvényei is figyelembe vétetnek s megválasztás esetén havonként előre fizetendő 1800 k. évi fizetésük leend. ha azonban időközben oklevelet szereznek, *annak bemutatásától kezdve* a rendes tanári illetmények élvezetébe lépnek.

Egyenlő képesítés mellett előnyben részesülnek azok, kik a tornából is képesítve vannak s ennek tanítására — külön javadalmazás mellett — vállalkoznak

A kellőleg felszerelt, t. i. születési, a képesítési, eddigi tanári szolgálatot hadkötelezettségi viszonyt és egészségi állapotot igazoló okmányokkal ellátott s a h.-nánási ev. ref. egyháztanácshoz intézett kérvények f. évi junius hó 20-ig alulírott lelkészelnökhöz nyújtandók be.

A megválasztottak állásukat f. évi aug. 29-ig tartoznak elfoglalni.

Hajdu-Nánás, 1902. május hó 30.

*Kállay Imre,*  
főgondnok.

*Benkő Lajos,*  
ev. ref. lelkészelnök.

# NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljei szerint készült fiu- és gyermek ruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

**Alapított 1845-ben.**